

Promemorians huvudsakliga innehåll

Promemorian innehåller förslag som syftar till att genomföra ett EG-direktiv (98/27/EG) om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen. Direktivet skall vara genomfört senast den 1 januari 2001.

Syftet med direktivet är att stärka konsumentskyddet inom EU vid gränsöverskridande överträdelser av bestämmelser i vissa konsumentskyddsdirektiv såsom de genomförts i nationell lagstiftning. Det föreslås i huvudsak ske genom att s.k. godkända organ (konsumentorganisationer och oberoende offentliga organ) får väcka talan i det land där en ifrågasatt överträdelse har sitt ursprung. Överträdelsen måste hänföra sig till något eller några av de direktiv som finns angivna i en förteckning av direktiv som finns som bilaga till förbudsföreläggandedirektivet. Den väckta talan skall gå ut på att utverka ett beslut av en domstol eller myndighet som innebär att överträdelsen omedelbart kan stoppas.

Direktivet innebär följaktligen ett krav på ömsesidigt erkännande av medlemsstaternas godkända organ som tillvaratar konsumenternas intressen. Enligt direktivet måste medlemsstaterna också utse de domstolar eller administrativa myndigheter som skall vara behöriga att besluta vid sådana förfaranden som inleds av ett godkänt organ i en annan medlemsstat.

I promemorian föreslås en lag som säkerställer att utländska godkända organ ges behörighet att företräda sitt lands konsumentintressen i svensk domstol.

Förbudsföreläggandedirektivet ger ingen anvisning i fråga om lagval vad gäller den materiella rätt som skall tillämpas på överträdelsen. Lagen om marknadsdomstol medför i dag att Marknadsdomstolen är hänvisad till att döma enligt svensk rätt, eftersom där anges enligt vilka (svenska) lagar domstolen

handlägger ärenden. I promemorian föreslås att det i lagen om Marknadsdomstol skall införas en möjlighet för domstolen att döma efter främmande rätt.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2001.

Innehåll

1 Promemorians lagförslag.....	7
1.1 Förslag till lag om talan om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen över gränserna	7
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om Marknadsdomstol m.m.	8
2 Ärendet.....	11
2.1 Direktivet om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen	11
2.2 Det huvudsakliga innehållet i direktivet	12
2.3 Nordiska överläggningar m.m.....	15
3 Konsumenternas intresse.....	17
4 De i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet upptagna direktiven och hur de genomförts i svensk rätt	21
4.1 Inledning	21
4.2 Direktivet om vilseledande reklam	21
4.3 Direktivet om konsumentkrediter	22
4.4 TV-direktivet.....	24
4.5 Direktivet om paketresor.....	25
4.6 Direktivet om marknadsföring av läkemedel.....	26
4.7 Direktivet om oskäliga villkor i konsumentavtal	27
4.8 Direktivet om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende.....	28

4.9 Direktiven om konsumentskydd dels i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (hemförsäljningsdirektivet), dels vid distansavtal (distansavtalsdirektivet).....	29
4.10 Direktivet om konsumentköp.....	31
4.11 Förslag till direktiv om elektronisk handel	32
5 Överväganden och förslag.....	35
5.1 Förbudsföreläggandedirektivets krav.....	35
5.2 Överträdelser.....	36
5.3 Beslutande organ.....	37
5.4 Tillämplig lag.....	39
5.5 Sanktioner	43
5.6 Föregående samråd.....	44
5.7 Frågor om litis pendens m.m.....	45
5.8 Svensk marknadsrätts tillämpning utom landet	47
5.9 Anmälan av godkända organ m.m.....	49
5.10 Författningsalternativ för genomförandet	52
6 Behöver den lagstiftning som genomför konsumentskyddsdirektiven ändras?.....	53
6.1 Marknadsföringslagen m.m.....	53
6.2 Konsumentkreditlagen	54
6.3 Radio- och TV-lagen.....	54
6.4 Paketreselagen.....	56
6.5 Läkemedelslagen.....	57
6.6 Avtalsvillkorslagen	59
6.7 Lagen om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende.....	59
6.8 Lagen om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal.....	60
6.9 Konsumentköplagen.....	60
6.10 En ny lag till följd av ett eventuellt senare antaget direktiv om elektronisk handel?.....	61
7 Kostnader	63

8 Ikraftträdande	65
9 Författningskommentarer	67
9.1 Förslag till lag om talan om förbud för att skydda konsumenternas intressen över gränserna	67
9.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.	69
 Bilaga Europaparlamentets och rådets direktiv 98/27/EG om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen.....	71

1 Promemorians lagförslag

1.1 Förslag till lag om talan om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen över gränserna

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas i fråga om överträdelser av bestämmelser, som genomför de direktiv som anges i en bilaga till Europaparlamentets och rådets direktiv 98/27/EG om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen¹.

Lagen tillämpas dock endast i fråga om överträdelser av bestämmelser till skydd för konsumenternas intressen som begås av en näringsidkare i en medlemsstat i Europeiska unionen men som har effekt i en annan medlemsstat.

Godkända organs talan vid svensk domstol

2 § Varje sådan myndighet eller organisation i en annan medlemsstat som enligt en av Europeiska kommissionen upprättad

¹ (EGT L 166, 11.6.1998, s. 51, Celex 398L0027)

och i Europeiska gemenskapernas officiella tidning publicerad förteckning är godkänd för att väcka talan som avses i denna lag, har rätt att vid överträdelse av sådana bestämmelser som avses i 1 § väcka talan i Sverige.

3 § Talan skall väckas vid

1. Marknadsdomstolen i fråga om förbudsföreläggande,
2. Stockholms tingsrätt i fråga om marknadsstörningsavgift,
3. Länsrätten i Stockholm län i fråga om sådan särskild avgift som avses i radio- och TV-lagen (1996:844),
4. tingsrätt som är behörig enligt 10 kap. rättegångsbalken eller vid Stockholms tingsrätt i fråga om utdömande av vite.

Marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas på förfaranden i Marknadsdomstolen och Stockholms tingsrätt medan radio- och TV-lagen (1996:844) tillämpas på förfaranden vid Länsrätten i Stockholms län.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om Marknadsdomstol m.m.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.² skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1³

Marknadsdomstolen handlägger mål enligt

² Lagen omtryckt 1984:294.

³ Senaste lydelse 1998:649.

1. konkurrenslagen (1993:20),
2. marknadsföringslagen (1995:450),
3. lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden,
4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. produktsäkerhetslagen (1988:1604),
6. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling.

6. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling,

7. *de författningsbestämmelser i andra medlemsstater i Europeiska unionen som kan tillämpas vid bedömningen av en överträdelse när ett utländskt organ för talan enligt lagen (2000:XXX) om talan om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen över gränserna.*

Bestämmelserna i 14, 15 och 16 - 22 §§ tillämpas inte i mål enligt konkurrenslagen (1993:20) eller marknadsföringslagen (1995:450). I mål enligt marknadsföringslagen tillämpas inte heller 13 a §. I stället gäller vad som föreskrivs i dessa lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2 Ärendet

2.1 Direktivet om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen

I maj 1998 antog Europaparlamentet och Europeiska unionens råd direktiv (98/27/EG) om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen. Den svenska versionen av direktivet finns som *bilaga* till denna promemoria. Medlemsstaterna skall ha genomfört direktivet senast den 1 januari 2001.

Direktivets syfte är att stärka konsumentskyddet vid sådana överträdelser av bestämmelser som genomför vissa konsumentskyddsdirektiv som har sitt ursprung i en medlemsstat men sina skadliga verkningar i en annan medlemsstat.

Detta konsumentskydd kan enligt direktivet åstadkommas genom ömsesidigt erkännande av s.k. godkända organ, vilka ges rätt att vända sig till tillsynsorgan och domstol i det land varifrån överträdelsen har sitt ursprung med yrkande om att den fortsatta överträdelsen omedelbart skall stoppas. Härigenom finns goda utsikter för att tillsynsorgan effektivt kan ingripa mot överträdelser inte bara i det egna landet utan även i ett annat land inom EU.

Direktivet syftar till att både stärka konsumentskyddet vid gränsöverskridande överträdelser och den inre marknadens funktion.

2.2 Det huvudsakliga innehållet i direktivet

I den första artikeln anges direktivets tillämpningsområde. Syftet beskrivs vara att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra när det gäller åtgärder för förbudsföreläggande till skydd för de kollektiva konsumentintressen som omfattas av de direktiv som anges i en förteckning som finns i en bilaga till direktivet. Med överträdelse avses i direktivet varje handling som strider mot de direktiv som anges i förteckningen, så som de har införlivats i medlemsstaternas rättsordningar, och som skadar de kollektiva konsumentintressena.

Åtgärder för förbudsföreläggande behandlas i artikel 2. Medlemsstaterna skall utse de domstolar eller administrativa myndigheter som skall vara behöriga att besluta vid förfaranden som inleds av sådana godkända organ som avses i artikel 3. Förfarandena skall innefatta förelägganden om upphörande av eller förbud mot varje överträdelse så snart som möjligt och där det är lämpligt inom ramen för ett förenklat förfarande. Där det är lämpligt skall åtgärder vidtas som går ut på att offentliggöra beslutet, helt eller delvis och på sätt som bedöms som lämpligt, eller offentliggöra ett beriktigande i syfte att undanröja fortsatta verkningar av överträdelsen. Om näringsidkaren underlåter att rätta sig efter beslutet inom en frist som domstolar eller administrativa myndigheter bestämmer för att säkerställa att beslutet följs, hänvisas till möjligheten enligt den nationella rättsordningen att ålägga svaranden, om han är förlorande part, att till statskassan eller annan mottagare som utses i eller enligt nationell lagstiftning betala dagsböter eller andra böter, som föreskrivs i nationell lagstiftning.

I artikel 2.2 klargörs att direktivet inte skall påverka internationellt privaträttsliga regler med avseende på tillämplig lag. Det leder således, som det anges i direktivet, "normalt till tillämpning av antingen lagen i den medlemsstat där överträdelsen har sitt ursprung eller lagen i den medlemsstat där överträdelsen får effekt."

Artikel 3 innehåller bestämmelser om godkända organ. Med godkänt organ avses varje organ eller organisation som vederbörligen inrättas i enlighet med gällande lag i en medlemsstat och som har ett berättigat intresse av att säkerställa att de bestämmelser som avser det kollektiva konsumentintresset följs. Det gäller särskilt ett eller flera oberoende offentliga organ med särskilt ansvar för att skydda de kollektiva konsumentintressena i medlemsstater där sådana organ finns eller organisationer vilkas syfte är att skydda sådana intressen i enlighet med de kriterier som föreskrivs i deras nationella lag.

Som framgår av artikel 4 skall varje medlemsstat, om en överträdelse har sitt ursprung i den medlemsstaten, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa följande. Varje godkänt organ från en annan medlemsstat där de intressen som skyddas av det godkända organet påverkas av överträdelsen skall få ansöka hos den domstol eller den administrativa myndighet som avses i artikel 2. Därvid skall organet visa att det finns upptaget på en förteckning över godkända organ, som skall utarbetas av kommissionen och publiceras i Europeiska gemenskapernas officiella tidning (artikel 4.1 och 4.3). Domstolarna eller de administrativa myndigheterna skall godta förteckningen som bevis på det godkända organets rättskapacitet. Det skall dock inte påverka det prövande organets rätt att granska om det syfte som uppbär det godkända organet ger den rätt att föra talan i ett bestämt fall. Medlemsstaterna skall enligt artikel 4.2 på begäran av sina godkända organ meddela kommissionen att dessa organ är godkända för att väcka talan enligt artikel 2. I underrättelsen skall anges dessa godkända organs namn och syfte.

I artikel 5 finns bestämmelser om föregående samråd. Medlemsstaterna får införa eller behålla bestämmelser enligt vilka det godkända organet som avser att ansöka om förbudsföreläggande kan inleda detta förfarande först efter att ha försökt att få överträdelsen att upphöra genom samråd med antingen svaranden eller både med svaranden och ett godkänt organ i den medlemsstat där förbudsföreläggande söks. Det är denna medlemsstat som skall avgöra, om den part som ansöker om

förbudsföreläggande måste samråda med det godkända organet. Om överträdelsen inte upphör inom två veckor efter det att begäran om samråd har mottagits, får den berörda parten väcka talan om förbudsföreläggande utan ytterligare dröjsmål.

Kommissionen åläggs enligt artikel 6 att lämna rapport om tillämpningen av direktivet vart tredje år och första gången senast vid utgången av år 2006. I sin första rapport skall kommissionen särskilt granska direktivets tillämpningsområde dels i förhållande till skyddet för kollektiva intressen för personer som är verksamma inom handel, industri, hantverk eller fria yrken, dels såsom det är bestämt i de direktiv som ingår i förteckningen i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet. Vidare skall rapporteras om bestämmelserna om föregående samråd har bidragit till ett effektivt konsumentskydd.

I artikel 7 anges att direktivet inte utgör hinder för medlemsstaterna att anta eller behålla bestämmelser som är utarbetade för att tillerkänna godkända organ och alla andra berörda mer vittgående rättigheter att väcka talan på nationell nivå.

Artiklarna 8–10 innehåller bestämmelser om genomförande, ikraftträdande och om medlemsstaterna som direktivets adressater.

2.3 Nordiska överläggningar m.m.

Genomförandet av förbudsföreläggandedirektivet har diskuterats på tre nordiska sammanträden. Syftet med mötena har varit att finna lämpliga lösningar på hur genomförandet av direktivet bör gå till och att om möjligt få till stånd gemensamma lösningar.

På de nordiska mötena har diskuterats främst följande frågor.

- Om direktivet skall genomföras genom en allmän processuell ramlag eller genom ändringar endast i de lagar som nationellt genomför de direktiv som finns angivna i förbudsföreläggandedirektivets bilaga.
- Om det skall kunna vara både domstol och administrativ myndighet som prövar väckt talan av utländskt godkänt organ.
- Om det skall införas en samrådsskyldighet och i så fall närmare bestämmelser om denna.
- Vilka slag av organ som skall kunna vara godkända organ.
- Möjligheterna för ett godkänt organ att uppträda som rättegångsombud för en utländsk inrättning.
- Identifiering av de direktivbestämmelser (och som en följd härav de nationella motsvarande bestämmelserna) som kan anses vara utformade för att skydda konsumenternas kollektiva intressen.

Kommissionen anordnade i november 1999 ett expertmöte där medlemsstaterna och kommissionen diskuterade olika frågeställningar och problem som uppmärksammats under det pågående nationella arbetet med att genomföra direktivet.

3 Konsumenternas intresse

Flera av de direktiv som finns i bilagan till förbuds-föreläggandedirektivet innehåller bestämmelser som antingen rör konsumenters individuella rättigheter (civilrättsliga rättigheter) eller deras skydd som kollektiv (marknadsrättsliga regler). Förbuds-föreläggandedirektivet avser enbart att reglera över-trädelser av bestämmelser som avser att skydda konsumenternas kollektiva intressen. Det är därför nödvändigt att försöka identifiera de bestämmelser som avser detta skydd bland de berörda direktivens bestämmelser. De synpunkter som presenteras här kan tjäna som vägledning.

I förbuds-föreläggandedirektivets beaktandesats (2) beskrivs mycket kortfattat vad som avses med konsumenternas kollektiva intressen. Det anges där att "kollektiva intressen är sådana intressen som inte innefattar kumulering av enskildas intressen, vilka enskilda har skadats genom en överträdelse. Detta påverkar inte talan som väcks av enskilda, som har skadats genom en överträdelse." Kommissionen har vidare till vägledning för arbetet att identifiera de artiklar i respektive direktiv som representerar det kollektiva konsumentintresset utarbetat ett s.k. "technical document", som behandlar fem av de listade direktiven som innehåller artiklar som är "blandade". Beträffande de fyra återstående direktiven, nämligen direktiven om vilseledande reklam, TV-reklam, marknadsföring av läkemedel och oskäligen avtalsvillkor, anges att de tydligt nog förutsätter möjligheter till ingripande för kollektivt syfte, varför de utelämnats i dokumentet.

När det gäller vad som kan anses känneteckna ett kollektivt konsumentintresse kan allmänt konstateras att det enbart berör eller potentiellt kan beröra en obestämd krets av konsumenter. En dom där en talan om förbud eller åläggande bifalls får inga

rättsverkningar för någon enskild konsument. Däremot kan en bifallen sådan talan få preventiva effekter, dvs. förbudet syftar till att förhindra negativa effekter för konsumentkollektivet i framtiden. Förbudsföreläggandedirektivet omfattar inte sådana fall där det skyddsintresse som kränks grundar rätt för enskilda konsumenter att väcka talan om avtalsbrott, skadestånd etc.. Det är då fråga om ett skyddsintresse med en individuell reparativ funktion. Om det individuella rättsintresset däremot sätts åt sidan upprepade gånger eller systematiskt kan det övergå till att bli ett kollektivt rättsintresse. Det kan illustreras med följande exempel. Underlåtenhet i ett enskilt fall att lämna sådan information som föreskrivs i ett konsumentskyddsdirektiv kan medföra att en väsentlig förutsättning för ett träffat avtal brister och kan göra det helt eller delvis ogiltigt, för den händelse informationen hade lämnats före avtalets ingående och detta skulle ha lett till att konsumenten inte velat ingå avtalet. Det är då fråga om en civilrättslig ogiltighetspåföljd (individuellt rättsintresse). Om detta slag av information som uppenbarligen har betydelse för konsumentens vilja att ingå ett avtal eller ej inte lämnas överhuvudtaget eller endast slumpvis, måste det finnas möjlighet att påverka näringsidkaren så att denne lämnar sådan information i fortsättningen. De instrument i form av förbud eller åläggande som kännetecknar den kollektiva konsumenträtten kan då utnyttjas för att åstadkomma detta.

Under alla förhållanden måste det kollektiva intresset hållas isär från det enskilda rättsförhållandet mellan en eller flera enskilda konsumenter och en näringsidkare. Detta är tydligt när det gäller marknadsföring. Samma sak gäller emellertid i fråga om förbud mot oskäligen avtalsvillkor. Om en näringsidkare förbjuds att använda ett visst avtalsvillkor, har det förbudet enbart betydelse för näringsidkarens framtida användning av villkoret. Vill en konsument som tidigare med näringsidkaren har ingått ett avtal som innehåller ett sådant villkor, att villkoret inte skall tillämpas får konsumenten föra en talan i en separat process mot näringsidkaren under åberopande av reglerna om avtals ogiltighet eller jämkning av avtal. Det handlar då om konsumentens individuella rättigheter.

En dom om förbud eller åläggande har betydelse för konsumenter på ett annat plan än det rent individuella för varje enskild konsument. Det är fråga om ingripanden för att sanera marknaden i syfte att tillgodose konsumenternas kollektiva intresse. Uttrycket "konsumenternas kollektiva intresse" skall därför inte förstås så att det rör sig om en grupp av konsumenters individuella intressen. Det är inte fråga om grupptalan ("class action"). Det handlar i stället om konsumenternas abstrakta intresse av en marknad fri från överträdelser av regler som har införts till skydd för konsumenterna. Det gäller t.ex. regler som syftar till vederhäftig och tillbörlig marknadsföring.

4 De i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet upptagna direktiven och hur de genomförts i svensk rätt

4.1 Inledning

I avsnitt 4.2–4.9 beskrivs de direktiv som finns upptagna i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet. I avsnitt 4.10–4.11 beskrivs de direktiv som förväntas komma att anges i bilagan. Det är de artiklar i direktiven, vilka bedöms ge uttryck för sådant konsumentintresse, som förbudsföreläggandedirektivet avser att skydda som behandlas. Bedömningarna görs i nära anslutning till de synpunkter som kommissionen redovisat i sitt "technical document". De nationella bestämmelser som avses genomföra dessa direktivbestämmelser behandlas också.

4.2 Direktivet om vilseledande reklam

Efter det att bestämmelser om jämförande reklam arbetats in i direktivet om vilseledande reklam benämns nu det hela som Europaparlamentets och rådets direktiv (97/55/EG) om ändring av

direktiv 84/450/EEG om vilseledande reklam så att detta omfattar jämförande reklam (EGT L 290, 23.10.1997, s. 18). Som en följd av detta tillägg till det ursprungliga direktivet föreslås i propositionen 1999/2000:40 vissa ändringar i marknadsföringslagen (1995:450).

Det aktuella direktivet med det åtföljande nationella genomförandet är utan tvekan bland de viktigaste regleringarna med gränsöverskridande förfaranden som förbudsföreläggandedirektivet avser att fånga upp. Regleringen är när det gäller konsumenterna som målgrupp uteslutande avsedd att tjäna som kollektivt skydd för dem i syfte att motverka att de luras av vilseledande reklam.

Direktivet har i svensk rätt genomförts i marknadsföringslagen. Marknadsföringslagen tillhandahåller redan de medel som behövs för att förbudsföreläggandedirektivet skall kunna tillämpas här i landet när det gäller vilseledande reklam. Det finns domstol (Marknadsdomstolen i första hand) som kan pröva en talan av ett utländskt godkänt organ. Det finns organ som skulle kunna representera konsumentintresset i en talan utomlands mot en utländsk marknadsförare i ett annat EU-land som skickar ifrågasatt vilseledande reklam till Sverige med verkan här. Det rör sig härvid antingen om Konsumentombudsmannen (KO) eller en sammanslutning av konsumenter (eller löntagare). Det är möjligt för domstol att utfärda sådana förbud eller ålägganden som anges i förbudsföreläggandedirektivet samt att meddela interimistiska beslut.

4.3 Direktivet om konsumentkrediter

I detta Europaparlamentets och rådets direktiv (98/7/EG) om ändring av direktiv 87/102/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (EGT L 101, 1.4.1998, s.17) finns en del artiklar som får anses avse det kollektiva konsumentskyddet. Det gäller artiklarna

3 (reklam eller erbjudanden måste innehålla uppgift om den effektiva räntan), 4 (krav på skriftlig form för avtalet samt innehållet i det skriftliga avtalet), 6 (olika informationskrav i samband med s.k. löpande krediter gällande bl.a. den årliga räntan och tillämpliga avgifter), 7 (återtagande av varor som köpts på kredit), 8 (rätt för konsumenten att säga upp krediten i förtid) och 14 (regleringens tvingande natur till skydd för konsumenten).

I konsumentkreditlagen (1992:830) finns nämnda artiklar genomförda genom paragraferna 4 (lagens tvingande natur), 6 och 7 (marknadsföring och information), 9 (kreditavtalet), 20–24 (betalning av skulden i förtid) och 25 (återtaganderätt vid kreditköp). Härutöver finns en bestämmelse om kontantinsats vid kreditköp (14 §).

Beträffande sanktioner vid överträdelser av dessa konsumentkreditlagens bestämmelser hänvisas till andra lagars sanktions-system. I fråga om underlåtenhet att lämna information som anges i 6 och 7 §§ eller som annars är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt hänvisas till marknadsföringslagens sanktionssystem (8 § konsumentkreditlagen). Enligt 15 § skall det anses utgöra en sådan handling som avses i 14 § marknadsföringslagen (förbud mot fortsatt marknadsföring av ett visst slag), om en näringsidkare för sin egen eller för någon annans räkning säljer en vara utan att iaktta vad som sägs i 14 § om kontantinsats vid kreditköp. I 26 § anges att, om en näringsidkare använder förbehåll om återtagande vid försäljning av en vara som med hänsyn till sin beskaffenhet eller sitt värde eller på grund av förhållandena på marknaden inte är lämpad som kreditsäkerhet, kan näringsidkaren förbjudas att framdeles i liknande fall använda sådana förbehåll. Det anges vidare att i fråga om förbud gäller i övrigt bestämmelserna i lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

4.4 TV-direktivet

Beträffande Europaparlamentets och rådets direktiv (97/36/EG) om ändring av rådets direktiv 89/552/EEG om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television (EGT L 202, 30.7.1997, s.60) har i förbudsförsläggandedirektivets bilaga uttryckligen angetts att det i detta sammanhang endast handlar om artiklarna 10–21. Artikel 21 har utgått.

I radio- och TV-lagen (1996:844) finns bestämmelser som genomför artiklarna 10–20 i direktivet. Av artikel 10 framgår bl.a. att TV-reklam och köp-TV skall vara lätta att känna igen och klart avskilda från programtjänsten i övrigt. Vidare regleras i nämnda artikel samt artiklarna 11, 18, 18a, 19 och 19a omfattningen av reklam- och köp-TV-inslagen. Dessa artiklar i direktivet har motsvarigheter i radio- och TV-lagens 7 kapitel om reklam och annan annonsering samt i 6 kap.4 § om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen. I de övriga berörda artiklarna behandlas främst frågor om sponsring, förbud mot reklam för tobak och sprit samt för medicinska produkter och medicinsk behandling. Artiklarna är genomförda i svensk lagstiftning.

Granskningsnämnden för Radio och TV har tillsynsansvar beträffande samtliga berörda regler i radio- och TV-lagen utom bestämmelserna i 7 kap. 3 § (nyhetsuppläsare), 4 § (barnreklam och programledare för barnreklam) och 10 § (reklam för receptbelagda läkemedel och medicinsk behandling som är tillgänglig efter ordination). Beträffande nämnda bestämmelser är i stället KO tillsynsansvarig. Läkemedelsverket har ett medansvar vid tillsynen av efterlevnaden av 7 kap. 10 §. Den slutliga prövningen av överträdelser görs av Marknadsdomstolen med stöd av bestämmelsen i 10 kap. 7 § radio- och TV-lagen, enligt vilken en handling som strider mot 7 kap. 3, 4 och 10 §§ nämnda lag skall

vid tillämpningen av 4, 14 och 19 §§ marknadsföringslagen anses vara otillbörlig mot konsumenter.

Vad gäller frågan om ingripandemöjligheter för Granskningsnämnden för Radio och TV som syftar till att säkerställa förbud mot fortsatt reklam i strid mot de radiorättsliga bestämmelserna i 7 kapitlet radio- och TV-lagen kan ingripandet ske endast i form av utverkande hos förvaltningsdomstol (Länsrätten i Stockholms län) av en särskild avgift att betalas av den som begår överträdelsen. Däremot saknar nämnden laglig möjlighet att förelägga näringsidkaren vid vite att omedelbart upphöra med överträdelsen eller att förbjuda denne att upprepa överträdelsen i framtiden.

4.5 Direktivet om paketresor

Rådets direktiv (90/314/EEG) om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang (EGT L 158, 23.6.1990, s. 59) är genomfört genom lagen (1992:1672) om paketresor samt genom ändringar i resegarantilagen (1972:204). Bestämmelser till skydd för konsumenterna i detta direktiv synes vara artiklarna 3 (beskrivning och information i broschyr etc.), 4 punkterna 1, 2 och 4 (olika informationskrav innan avtal ingås, utformningen av avtal och avtalsvillkor samt prisfrågor) samt 7 (säkerhet för återbetalning av erlagda belopp och för hemtransport av konsumenten vid företagets obestånd).

Beträffande kraven i artiklarna 3 och 4 finns motsvarigheter i 5–8 §§ paketreselagen. Konsumentverket är tillsynsmyndighet. Lagens bestämmelser kompletteras med regler i Konsumentverkets föreskrifter och allmänna råd om paketresor (KOVFS 1993:3). Vid brister i informationen gäller marknadsföringslagens bestämmelser (7 § tredje stycket paketreselagen). Med resegarantilagen (1972:204) genomförs artikel 7 i direktivet. Kammarkollegiet är

tillsynsmyndighet enligt den lagen. Ärende om ianspråktagande av säkerhet prövas av Resegarantinämnden.

4.6 Direktivet om marknadsföring av läkemedel

Rådets direktiv (92/28/EEG) om marknadsföring av humanläkemedel (EGT L 113, 30.4.1992, s.13) anses till viss del vara genomfört genom marknadsföringslagen (i fråga om tillämpning generellt sett) och radio- och TV-lagen (med dess särbestämmelse som redovisas i avsnittet 6.3.). I läkemedelslagen (1992:859) finns en särskild bestämmelse som rör marknadsföring av läkemedel. Enligt 21 § andra stycket skall information som utgör ett led i marknadsföringen av ett läkemedel vara aktuell, saklig och balanserad. Den får inte vara vilseledande.

Direktivet innehåller i övrigt bestämmelser om reklam som riktas dels till allmänheten, dels till personer som är verksamma inom hälso- och sjukvård. Motsvarande bestämmelser finns i de av Läkemedelsindustriföreningen (LIF) fastställda "Regler för läkemedelsinformation mm".

Konsumentverket/KO har tillsyn beträffande vilseledande eller eljest otillbörlig marknadsföring av läkemedel som sker i strid mot marknadsföringslagen eller radio- och TV-lagen. Läkemedelsverket har enligt 23 och 24 §§ läkemedelslagen det allmänna tillsynsansvaret avseende nämnda lag. Det innefattar därför en tillsyn även över efterlevnaden av den särskilda bestämmelsen om information och marknadsföring i 21 §. Läkemedelsverket har också utnyttjat sin ställning som tillsynsansvarig enligt läkemedelslagen genom att bl.a. i ett beslut från december 1999 förelägga ett i Sverige stationerat läkemedelsföretag vid vite att omedelbart upphöra med viss marknadsföring. Beslut som Läkemedelsverket i ett enskilt fall meddelar enligt läkemedelslagen kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Så har också skett i det nämnda fallet.

I det praktiska arbetet med marknadsbevakning och prövning av överträdelser fungerar också Läkemedelsindustrins informationsgranskningsman (IGM) och Nämnden för bedömningen av läkemedelsinformation (NBL).

4.7 Direktivet om oskäligen villkor i konsumentavtal

Rådets direktiv (93/13/EEG) om oskäligen villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 21.4.1993, s.29) är begränsat till att avse konsumentavtal och avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling. Direktivet, som innehåller såväl civilrättsliga som marknadsrättsliga regler, har följande bestämmelser av intresse. I artikel 2 lämnas bl.a. en definition av vad som kännetecknar "oskäligen villkor". En precisering av i vilka fall ett sådant avtalsvillkor som direktivet omfattar skall anses oskäligen lämnas i artikel 3.1 medan en precisering av när ett avtalsvillkor anses inte ha varit föremål för individuell förhandling görs i artikel 3.2. I artikel 3.3 görs en hänvisning till en bilaga med en vägledande, icke uttömmande lista över kontraktsvillkor som kan betecknas som oskäligen. En regel om vilka omständigheter som skall beaktas vid bedömning av om ett avtalsvillkor är oskäligen finns i artikel 4.1. I artikel 4.2 finns ett undantag från denna regel för vissa centrala delar av avtalet. En föreskrift om utformningen av skriftliga villkor samt en regel om hur ett villkor skall tolkas vid tveksamhet om dess innebörd finns i artikel 5. Vidare finns en regel om påföljd av att ett avtalsvillkor är oskäligen (artikel 6.1) och en bestämmelse om att de nationella rättsordningarna skall innehålla verk samma medel för att bringa oskäligen villkor till upphörande (artikel 7.1) samt föreskrifter om hur reglerna härom skall vara

utformade, bl.a. om vem som skall kunna ta initiativ och mot vilka ett förbud eller dylikt skall kunna riktas (artikel 7.2 och 7.3).

Direktivet har införlivats i svensk rätt genom lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Lagen är uppdelad på marknadsrättsliga och civilrättsliga bestämmelser. De förstnämnda bestämmelserna (3–9 §§) innebär i huvudsak att Marknadsdomstolen får förbjuda vid vite en näringsidkare att i framtiden i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor som bedömts vara oskäligt, om förbudet är påkallat från allmän synpunkt eller annars ligger i bl.a. konsumenternas intresse. Talan hos domstolen förs av KO eller, om KO för ett visst fall beslutar att inte väcka talan, av en sammanslutning av bl.a. konsumenter. Marknadsdomstolen kan meddela ett interimistiskt beslut.

Förbuds föreläggandedirektivet kan utan problem komma till användning vid överträdelser av bestämmelserna om oskäliga avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

4.8 Direktivet om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende

Europaparlamentets och rådets direktiv (94/47/EG) om skydd för köparna vad avser vissa aspekter i avtal om nyttjanderätten till fast egendom på tidsdelningsbasis (EGT L 280, 29.10.1994, s.83) har genomförts i Sverige genom lagen (1997:218) om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende. De bestämmelser i direktivet som rör konsumenters kollektiva intresse torde finnas i artiklarna 3, 4 och 6 samt i en bilaga till direktivet. Bestämmelserna avser krav på skriftlig information rörande en hel del aspekter i anslutning till köpet av nyttjanderätten, såsom bl.a. information om rätten att ångra köpet. Vidare föreskrivs att alla de punkter varom information skall finnas tillgänglig i skriftlig form också skall utgöra en integrerad del av avtalet. Medlemsstaterna skall också i sin lagstiftning föreskriva förbud mot förskottsbetalningar

av köparen före utgången av den tidsfrist under vilken han kan utöva sin rätt att frånträda avtalet.

I den svenska lagen finns informationskrav som motsvarar direktivets i 4 och 5 §§. En komplettering till lagens 4 § med verkan från den 15 maj 2000 har föreslagits äga rum (se prop.1999/2000:48). Enligt 6 § skall marknadsföringslagen tillämpas i fråga om underlåtelse att lämna information enligt 4 och 5 §§.

Bestämmelser om avtalet och vad det skall innehålla finns i 7 och 8 §§.

4.9 Direktiven om konsumentskydd dels i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (hemförsäljningsdirektivet), dels vid distansavtal (distansavtalsdirektivet)

Rådets direktiv (85/577/EEG) för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, 31.12.1985, s.31) är genomfört i svensk rätt genom hemförsäljningslagen (1981:1361). Direktivet och lagen behandlas i anslutning till vad som följer av distansavtalsdirektivet och dess genomförande i svensk lag.

Europaparlamentets och rådet direktiv (97/7/EG) om konsumentskydd vid distansavtal (EGT L 144, 4.6.1997, s.19) avses enligt propositionen 1999/2000:89 bli genomfört från den 1 juni 2000 genom en ny lag, nämligen lagen om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal (distansavtalslagen). Följande hänvisningar m.m. hänför sig till vad som anges i propositionen.

Som framgår av den föreslagna lagens rubrik kommer den gällande hemförsäljningslagen att bli inarbetad i den nya lagen.

Båda direktiven innehåller regler om krav på information. Hemförsäljningsdirektivet har i artikel 4 regler om informationskrav i skriftlig form som i första hand avser rätten att ångra köpet. Artikel 4 motsvaras av 4 § hemförsäljningslagen. Den paragrafens första och tredje stycken föreslås med visst tillägg få sin motsvarighet i 11 § i den nya lagen.

Distansavtalsdirektivet innehåller också regler om krav på information (artiklarna 4 och 5). Artikel 4 innehåller bestämmelser om en näringsidkares skyldighet att lämna förhandsinformation till en konsument. Konsumenten skall i god tid innan ett avtal sluts få information om bl.a. näringsidkarens identitet, eventuell ångerrätt och varans eller tjänstens väsentliga egenskaper. Konsumenten skall också informeras om priset, inklusive skatter och avgifter, och eventuella leveranskostnader. I den nya distansavtalslagen tas in bestämmelser som gäller information vid marknadsföring som syftar till distansavtal (9 §). Bestämmelserna kommer därmed att utgöra ett komplement till och preciseringar av andra marknadsrättsliga bestämmelser och då framför allt till de bestämmelser som finns i marknadsföringslagen om otillbörlig marknadsföring och reklamidentifiering.

Enligt reglerna i artikel 5 skall konsumenten på ett tidigt stadium i samband med att avtalet fullgörs och, såvitt avser varor som inte är avsedda att levereras till tredje man, senast vid leveranstillfället få en bekräftelse med viss del av förhandsinformationen. Enligt bestämmelsen skall informationen lämnas skriftligen eller i annan varaktig form som är tillgänglig för konsumenten. Under alla omständigheter måste enligt artikel 5 andra stycket viss information lämnas, nämligen sådan som avser villkoren och förfarandet för att utnyttja ångerrätten, den geografiska adress till leverantörens företag som konsumenten kan vända sig till för reklamation, service efter köpet och om existerande garantier samt villkoren för att säga upp avtalet när dess varaktighet är obestämd eller längre än ett år. I den nya distansavtalslagen tas in regler i 10 § som genomför direktivets nu beskrivna regler.

Om en näringsidkare inte ger information i enlighet med 9–11 §§ i den nya lagen, skall enligt 12 § nämnda lag marknadsföringslagen tillämpas. Information enligt 9–11 §§ skall därvid anses vara sådan information av särskild betydelse från konsument synpunkt som avses i 4 § andra stycket marknadsföringslagen.

Det finns ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter som nu behandlas i en rådsarbetsgrupp. Om och när detta direktiv antas, kommer det att läggas till som en ny punkt i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet.

4.10 Direktivet om konsumentköp

Av Europaparlamentets och rådets direktiv (99/44/EG) om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (EGT L 171, 7.7.1999, s. 12) framgår att bilagan till förbudsföreläggandedirektivet skall kompletteras med det nya direktivet (artikel 10). Aktuella direktivbestämmelser som avser det kollektiva konsumentintresset torde endast vara de som finns i artikel 6 och som handlar om kommersiella garantier. Enligt denna artikel skall det i garantin anges att konsumenten har vissa rättigheter enligt lag, enligt tillämplig nationell lagstiftning om försäljning av konsumentvaror, samt klargöras att dessa rättigheter inte påverkas av garantin. Vidare skall det i garantin förklaras på vanligt begripligt språk vad garantin innehåller och vilka huvudsakliga uppgifter som är nödvändiga för att framställa anspråk enligt garantin, särskilt dennas varaktighet och territoriella omfattning samt garantigivarens namn och adress.

Direktivet skall vara genomfört senast den 1 januari 2002.

Det återstår att senare ta ställning till om konsumentköplagen behöver kompletteras med marknadsrättsliga bestämmelser till följd av det nya direktivet.

4.11 Förslag till direktiv om elektronisk handel

I november 1998 antog kommissionen ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa rättsliga aspekter på den elektroniska handeln (EGT C 30, 5.2.1999, s.4). Kommissionen lämnade i augusti 1999 ett ändrat förslag till direktiv (KOM 1999 427 slutlig). I december 1999 nåddes en politisk överenskommelse om en gemensam ståndpunkt beträffande Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden.

I direktivets artikel 18 p.2 föreslås att direktivet läggs till som en punkt 11 i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet.

Direktivet syftar till att åstadkomma en gemenskapsintegration på hög nivå inom det rättsliga området för att man skall få till stånd ett område utan inre gränser för informationssamhällets tjänster när det gäller information, marknadskommunikation och handel som sker via elektroniska media. Vad som skall utgöra informationssamhällets tjänster ges en mycket vid tolkning.

Direktivförslaget innehåller allmänna informationskrav som avser bl.a. tjänsteleverantörens namn, geografiska adress och e-postadress. Beträffande marknadskommunikation föreskrivs att denna skall vara klart identifierbar som sådan, att den fysiska eller juridiska person för vars räkning marknadskommunikationen utförs också skall vara klart identifierbar samt att säljfrämjande erbjudanden när sådana är tillåtna av den medlemsstat i vilken tjänsteleverantören är etablerad, såsom rabatter, premier och gåvor, skall vara klart identifierbara som sådana och villkoren för att utnyttja dem lätt tillgängliga och klart och otvetydigt

presenterade. Vidare skall tävlingar och säljfrämjande spel, när sådana är tillåtna av den medlemsstat i vilken tjänsteleverantören är etablerad, vara klart identifierbara som sådana och villkoren för deltagande i dem skall vara lätt tillgängliga och framställas klart och otvetydigt. Vad gäller s.k. obeställd marknadskommunikation anges att de medlemsstater som tillåter sådan kommunikation via elektronisk post skall i sin lagstiftning föreskriva att sådan kommunikation från en tjänsteleverantör på deras territorium skall vara klart och otvetydigt identifierbar som sådan, så snart som användaren tar emot den. Medlemsstaterna skall också vidta åtgärder för att säkerställa att tjänsteleverantörer som sänder icke begärd marknadskommunikation via elektronisk post regelbundet konsulterar och respekterar register där fysiska personer som inte önskar erhålla sådan marknadskommunikation kan registrera sig.

När det gäller avtal på elektronisk väg finns enligt direktivförslaget krav på vissa uppgifter som skall tillhandahållas, bl.a. kravet på att innan avtal kan ingås så skall tjänsteleverantören på ett klart, begripligt och otvetydigt sätt informera om de olika efterföljande elektronisktekniska åtgärder som måste vidtas för träffandet av avtalet samt sätten att korrigera handhavandefel.

5 Överväganden och förslag

5.1 Förbudsföreläggandedirektivets krav

Direktivet ställer – något förenklat – krav på att ett godkänt organ i medlemslandet X skall få agera i Sverige vid domstol eller administrativ myndighet för att utverka upphörande eller förbud mot fortsatt överträdelse av en direktivsbestämmelse, när överträdelsen har sitt ursprung i Sverige men sin verkan i medlemslandet X. Domstolen eller myndigheten skall därvid, om det är lämpligt, offentliggöra beslutet och/eller offentliggöra beriktigande i syfte att undanröja fortsatta verkningar av överträdelsen. I den mån rättsordningen i den berörda medlemsstaten tillåter, skall domstolen eller myndigheten ålägga svaren, om han är tappande part, att till statskassan betala dagsböter eller andra böter om han underlåter att rätta sig efter beslutet inom en tid. Vilka möjligheter för och hinder mot detta finns det i dag enligt svensk rätt?

Talan om förbudsföreläggande får enligt 38 § marknadsföringslagen väckas vid Marknadsdomstolen. Lagen pekar också ut vem som får väcka talan. Där sägs att talan får väckas av Konsumentombudsmannen, en näringsidkare som berörs av marknadsföringen och en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare. En utländsk konsumentorganisation skulle möjligen anses vara behörig, men knappast en utländsk myndighet.

Lagen om Marknadsdomstol pekar ut de lagar enligt vilka domstolen får handlägga mål och ärenden. Här finns i dag inget utrymme för Marknadsdomstolen att tillämpa främmande rätt. Nedan följer överväganden om hur utländska myndigheter och organisationer lämpligen ges rätt att väcka talan samt om och i så fall hur domstolen eller myndigheten ges möjlighet att tillämpa främmande rätt på överträdelsen.

5.2 Överträdelser

Enligt förbudsföreläggandedirektivet definieras i princip "överträdelser" som sådana handlingar som strider mot de listade direktiven, *så som* (här kursiverat) de införlivats i medlemsstaternas nationella rättsordningar, och som skadar de kollektiva konsumentintressen som omfattas av dessa direktiv (artikel 1 p.2). Definitionen bör ses i ljuset av beaktandesats (3) som har följande lydelse: "När det gäller direktivets syfte att få sådan verksamhet som är olaglig enligt de nationella bestämmelserna att upphöra, kan verkningarna av nationella åtgärder för att införa de ovannämnda direktiven, *inklusive sådana skyddsåtgärder som går utöver den nivå som krävs i de direktiven* (här kursiverat), motverkas, under förutsättning att de är förenliga med fördraget och tillåtliga enligt de direktiven, om verksamheten får effekt i en annan medlemsstat än den i vilken den har sitt ursprung."

Eftersom direktiven i princip är s.k. minimidirektiv, kan medlemsstaterna ha gått längre i konsumentskyddande riktning än vad direktiven föreskriver. Det kan antas att syftet med nämnda formuleringar i förbudsföreläggandedirektivet är att ge utrymme för ett åberopande av ett sålunda mer omfattande konsumentskydd vid ingripanden mot överträdelser inom ramen för förbudsföreläggandedirektivets system. Det betyder teoretiskt att ett starkare konsumentskydd i ett enskilt fall skall kunna "exporteras" till en annan medlemsstats konsumenter.

Ett aktuellt exempel på ett sådant fall är det i nordisk marknadsföringslagstiftning rådande förbudet mot s.k. otillbörlig marknadsföring, dvs. marknadsföring som har oetiska inslag utan att marknadsföringen fördenskull behöver vara vilseledande. Förbudet finns inte angivet i direktivet om vilseledande reklam men det har införts i Norden med åberopande av detta direktivs minimikaraktär. Frågan är nu om en överträdelse av ett sådant förbud är att betrakta som en överträdelse i förbudsföreläggandedirektivets mening. Det kan bli aktuellt för Marknadsdomstolen att få ta ställning till denna fråga i ett fall då ett utländskt godkänt organ väcker talan mot ett svenskt företag under påståendet att företagets marknadsföring mot konsumenter i organets hemland är otillbörlig enligt marknadsföringslagen. Vidare kan en prövning av detta slag bli aktuell, om exempelvis KO väcker talan mot en utländsk marknadsförare vid en utländsk domstol angående otillbörlig marknadsföring som näringsidkaren riktar mot den svenska konsumentmarknaden.

Mot bakgrund främst av en utveckling inom EU mot synsättet att åtminstone allvarliga övertramp i form av otillbörlig reklam, riktad t.ex. mot utsatta grupper som barn, ungdomar och sjuka, bör motarbetas ter det sig inte osannolikt att domstolarna kan komma att anse att otillbörlig marknadsföring utgör överträdelse i förbuds-föreläggandedirektivets mening.

5.3 Beslutande organ

Enligt direktivets artikel 2 p.1 skall medlemsstaterna utse de av sina domstolar eller administrativa myndigheter vilka skall vara behöriga att besluta om åtgärder mot överträdelser med ursprung inom landet.

Prövning av talan gällande överträdelser av flertalet av de listade direktiven görs av Marknadsdomstolen på talan av KO. Det

gäller således redan nu att överträdelser prövas av domstol. Visserligen har KO möjlighet att själv utfärda förbuds- och informationsförelägganden. Det förutsätter dock dels att det skall röra sig om fall som inte är av större vikt, dels att näringsidkaren godkänner föreläggandet omedelbart eller inom en viss tid (21 § marknadsföringslagen). Behandling av en överträdelse med ursprung i ett annat land och med verkningar här i landet torde knappast kunna betraktas som ett fall av mindre vikt. Oavsett detta ligger det nära till hands att KO kan ses som ett godkänt organ. Det är mindre lämpligt att samma organ kan vara både godkänt organ och dömande instans.

Beträffande överträdelser av läkemedelslagen samt radio- och TV-lagen är det också hos domstol som det slutliga ställningstagandet till en överträdelse kan träffas. Visserligen har Läkemedelsverket möjlighet att självt utfärda förbuds- och förelägganden vid vite med stöd av bestämmelser i läkemedelslagen. Det förefaller dock som nyss anförts inte vara lämpligt att en myndighet är dömande instans, även om den bara är första instans med överklagandemöjlighet. Härtill kommer att läkemedelsverket kan komma att utses till att bli en s.k. godkänt organ, vilken skall kunna fungera som förmedlande länk och kontaktorgan vis-à-vis det utländska organ som för talan här i landet. Att uppträda samtidigt som godkänt organ och dömande instans är, som också anförts beträffande KO, mindre lämpligt. Det talar i stället för att myndigheten i sådana här fall är den som endast bistår det utländska organet vid dennes talan hos svensk domstol.

På anförda skäl bör genomgående den lösningen väljas som innebär att det är domstol och inte myndighet som handlägger detta slag av överträdelser.

5.4 Tillämplig lag

Enligt artikel 2 p. 2 skall direktivet inte påverka internationellt privaträttsliga regler med avseende på tillämplig lag. Det leder således, enligt vad som anges i denna bestämmelse, normalt till tillämpning av antingen lagen i den medlemsstat där överträdelsen har sitt ursprung eller lagen i den medlemsstat där överträdelsen får effekt.

Formuleringen av bestämmelsen är så allmän och utan styrande effekt att bestämmelsen knappast medför några förpliktelser för medlemsstaterna. Det är uppenbart att man genom bestämmelsen inte kan träffa något val mellan ursprungslandets lag – som här också är domstolslandets lag – och effektlandets lag när det gäller tillämplig kollektiv konsumenträtt. Det styrks bl.a. också av att tillämpningen av något av de angivna alternativen anges kunna ske "normalt", vilket närmast tyder på att även ett tredje lands lag undantagsvis kan komma till användning. Det framgår dock inte vilket lands lag det i så fall kan tänkas röra sig om. I direktivbestämmelsen hänvisas vidare till regler inom den internationella privaträtten. Internationellt privaträttsliga regler torde dock inte spela någon större roll i detta sammanhang, eftersom de marknadsrättsliga reglerna till stor del inte har privaträttslig utan offentligrättslig karaktär. Romkonventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, som genomförts i svensk rätt genom lagen (1998:167) om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, ger vägledning för lagvalet vid privaträttsliga förhållanden och kan därför och av samma skäl som åberopades beträffande Bryssel- och Luganokonventionerna inte tillämpas för lagval inom området för marknadsrätten.

Som en följd av detta har Sverige och övriga medlemsstater fria händer när det gäller att bestämma vilket lands marknadsrätt som skall tillämpas vid gränsöverskridande marknadsföring och

tillhandahållande av information m.m. Det gäller i första hand den materiella rätten. Vissa delar av marknadsrätten har övervägande processrättslig karaktär, såsom exempelvis möjligheterna att förelägga om och att döma ut vite. Dylika processuella spörsmål, vilka i och för sig kan vara svåra att avgränsa från den materiella marknadsrätten, brukar i princip prövas enligt domstolslandets egen lag. Visst stöd för denna uppfattning kan också hämtas från den närmast processrättsliga regeln i artikel 2 p.1 (c) i direktivet, som innehåller regler om sanktioner. Påföljderna skall kunna beslutas av domstolen i domstolslandet, "i den mån rättsordningen i den berörda medlemsstaten tillåter" det.

I linje med denna bestämmelse i direktivet och rådande synsätt att bestämmelser av övervägande processrättslig natur prövas enligt domstolslandets egen lag bör det inte råda någon tvekan om att svensk domstol har att tillämpa endast svenska bestämmelser om vitesförbud och sanktioner. Det bör i ramlagen klargöras att den svenska domstolen har att tillämpa svensk rätt i de hänseenden som här berörs.

Internationellt sett råder det ingen enighet om huruvida det är ursprungslandets eller effektlandets materiella marknadsrätt som bör fälla utslaget vid gränsöverskridande överträdelser av denna rätt. Den svenska internationella marknadsrätten bygger på principen att det är destinationslandets lagregler som gäller när överträdelsen får sin verkan på den svenska marknaden. Samma synsätt torde råda i övriga nordiska länder och delas också av flera andra medlemsstater inom EU. Lagvalsprincipen är för svensk del inte lagfäst men anses ha fast hävd genom bl.a. uttalanden i svenska propositioner (jämför prop.1970:57 s. 92-93, prop.1990/91:149 s.114-115) och i svenska Marknadsdomstolens praxis. I nämnda proposition uttalade departementschefen att "avgörande för om generalklausulen skall tillämpas på en viss åtgärd bör därför vara om åtgärden är inriktad på svensk publik. Var åtgärden har företagits är i princip utan betydelse. Generalklausulen bör sålunda kunna tillämpas exempelvis i fråga om reklammaterial som har producerats i utlandet och därifrån distribuerats till mottagare i Sverige. Detta bör gälla vare sig

reklamen är särskilt inriktad på Sverige eller vänder sig till en internationell publik, däribland den svenska".

Enligt Marknadsdomstolens avgörande MD 1973:11 bedömdes den svenska avtalsvillkorslagstiftningen vara tillämplig beträffande ett danskt företag i Köpenhamn, eftersom "det aktuella avtalsvillkoret har använts vid marknadsföring i Sverige, inriktad på svensk publik". I ett annat avgörande, MD 1989:6, konstaterade Marknadsdomstolen beträffande dåvarande alkohol- och tobaksreklamlagarnas tillämpningsområde (jämför närmare departementschefens uttalanden i propositionen 1977/78:178 s.48 och 53 f.) att "syftet med lagstiftningen är att sörja för att vissa normer iakttas på den svenska marknaden. Avgörande för om lagreglerna skall tillämpas på en viss åtgärd är om åtgärden är inriktad på en svensk publik och den svenska marknaden". Av Marknadsdomstolens beslut MD 1998:17 framgår vidare att marknadsföringslagen kan tillämpas beträffande vilseledande eller på annat sätt otillbörlig TV-reklam som sänds via satellitkanal från ett annat medlemsland till den svenska marknaden.

Ovanstående praxis har gällt huruvida svensk marknadsrättslig lag skall tillämpas av svensk domstol beträffande åtgärder som har effekt på den svenska marknaden. Hur bör det förhålla sig om det utländska organet som för talan här i Sverige hävdar att den svenska domstolen skall tillämpa lagen i det land där åtgärder som har sitt ursprung i Sverige får sin effekt? Finns det några bärande skäl som talar för att man i svenska domstolar skall döma efter främmande rätt i dessa fall? Som en följd av att direktiv förutsätts leda till en harmonisering av medlemsstaternas lagar på ungefär samma nivå kan det med ett teoretiskt synsätt hävdas att det konsumentskydd som kommer till uttryck i de listade direktiven bör vara av samma styrka, vilket skulle kunna leda till bedömningen att det inte torde spela någon större roll vilket lands lag som tillämpas. I praktiken kan det dock finnas inte oväsentliga skillnader mellan själva lagarna. Det kan även föreligga skillnader i fråga om lagtillämpningen, trots att lagarna kan synas identiska. Om destinationslandets aktuella regler ger ett starkare konsument-

skydd än det som kommer till uttryck i det berörda minimi-direktivet och domstolslandet saknar motsvarande regler, blir ställningstagandet beträffande tillämplig lag under alla förhållanden avgjort mer betydelsefullt. Effektlandets godkända organ grundar givetvis sin talan på det landets lagstiftning och försöker övertyga domstolen att det är denna lagstiftning som skall tillämpas. I förbudsföreläggandedirektivet synes man utgå från att det skall stå domstolarna fritt att välja lag. En ordning som förespråkar att det alltid är domstolslandets lag som skall tillämpas motsägs möjligen av vad som förutsätts i beaktandesats (3). Där talas nämligen om nationella åtgärder för att införa direktiven, inklusive sådana skyddsgärder som går utöver den nivå som krävs i de direktiven. Detta kan läsas så att det ligger i direktivets syfte att tillåta tillämpning av främmande rätt. Om detta skulle tillåtas borde det i så fall ankomma på domstolarna att bedöma vilket lands lag som bör tillämpas i det enskilda fallet. I dag räknas de lagar enligt vilka marknadsdomstolen skall döma upp i lagen om Marknadsdomstol. Lagarna är uteslutande svenska lagar. Ett förfarande vid tingsrätt eller länsrätt har inte samma begränsningar. En tillämpning av destinationslandets lag medför att det finns förutsättning för att alla aktörer på den marknaden behandlas lika. Därigenom kan också lokala traditioner och värderingar beaktas på den marknad de konsumer åtgärderna riktar sig mot finns. Eftersom Marknadsdomstolen hittills endast har prövat åtgärder som riktats mot den svenska marknaden, finns det ingen praxis om hur domstolen skulle resonera om den hade att bedöma ett förfarande på en utländsk marknad. Ovanstående skäl som talar för att effektlandets lag skall tillämpas bör vägas mot de processekonomiska skäl som talar för tillämpning av svensk rätt. Vare sig man väljer effektlandets eller domstolslandets lag rör det sig om lagar som genomför samma direktiv. Man får här förutsätta att samtliga länder har genomfört direktiven. Trots detta är det av stor vikt att det finns en möjlighet att döma efter den lag som finns där de konsumenter som åtgärden riktar sig mot finns. Något skäl att lagfästa ett val av destinationslandets lag finns dock inte. På samma sätt som vid lagval inom privaträtten bör det ankomma på domstolen att avgöra vilket lands lag som skall tillämpas.

5.5 Sanktioner

I direktivets artikel 2 p.1 räknas de åtgärder mot överträdelser upp som domstolen skall kunna besluta om. Dessa åtgärder består i grova drag av föreläggande om upphörande av eller förbud mot överträdelsen, offentliggörande av beslutet och/eller av ett beriktigande för att undanröja fortsatta verkningar av överträdelsen, och – i den mån rättsordningen i den berörda medlemsstaten det tillåter – åläggande mot näringsidkaren att till statskassan eller annan mottagare betala böter om han underlåter att rätta sig efter beslutet inom den förelagda fristen.

Enligt svensk rätt torde de beslutade åtgärderna endast begränsas till föreläggande om upphörande av eller förbud mot överträdelsen samt till åläggande att betala förelagt och utdömt vite till staten. Emellertid finns i marknadsföringslagen och radio- och TV-lagen det speciella slaget av påföljd i form av avgift (marknadsstörrningsavgift respektive särskild avgift). Denna påföljd torde falla vid sidan av de åtgärder som räknas upp i direktivet, eftersom avgiften döms ut i efterhand till följd av en redan begången överträdelse av ett lagfäst förbud. Avgiften hänför sig inte heller till en överträdelse av ett till den aktuella näringsidkaren riktat förbuds föreläggande. Det kan emellertid inte utläsas av direktivet att det skulle finnas ett förbud mot att använda sig av avgifter av detta slag när talan här väcks mot ett svenskt företag avseende dess beteende på en utländsk konsumentmarknad. Det torde dock stå Sverige fritt att utesluta avgiftens användning i dessa situationer.

Att sanktionsavgifter fortsättningsvis kan komma till användning i de här aktuella fallen bekräftas av vad som framkom vid mötet mellan kommissionen och medlemsstaternas experter rörande det pågående genomförandet av direktivet. Frågan ställdes

därvid bl.a. om medlemsstaterna övervägde att behålla eller införa andra sanktionsåtgärder än de som räknas upp i direktivet. Från svensk sida nämndes då marknadsstörningsavgiften som en sådan annan sanktion. Tanken att eventuellt behålla denna vid genomförande av direktivet mötte inga invändningar.

Principiellt främst från likabehandlingssynpunkt talar övervägande skäl för att inte utesluta marknadsstörningsavgift och särskild avgift enligt radio- och TV-lagen som sanktionsmedel i de aktuella situationerna. När det gäller sanktioner med anledning av i detta sammanhang aktuella överträdelser av radio- och TV-lagen som kan påtalas av Granskningsnämnden för Radio och TV är för övrigt avgift den enda påföljd som kan komma i fråga (se avsnittet 4.4.). Det förordas därför att avgifterna skall kunna dömas ut om ett utländskt organ för talan i enlighet med förbuds föreläggande-direktivet.

5.6 Föregående samråd

Artikel 5 innehåller bestämmelser om föregående samråd, som anges kunna ske i syfte att få överträdelserna att upphöra antingen genom kontakter med svaranden eller både med svaranden och det berörda godkända organ som finns i den medlemsstat där förbuds föreläggande söks. Det föreskrivs vara medlemsstatens sak att avgöra, om den part som ansöker om förbuds föreläggande måste samråda med det godkända organet. Om överträdelserna inte upphör inom två veckor efter det att begäran om samråd har mottagits, får den berörda parten väcka talan om förbuds föreläggande utan ytterligare dröjsmål.

Enligt förvaltningsrättsliga principer har den som misstänks för att ha begått en överträdelse rätt att både få ta del av det som anförs mot vederbörande och att få yttra sig över detsamma. Endast i särskilda undantagsfall såsom att ärendet är av brådskande natur kan möjligheten att få yttra sig begränsas. Det gäller ibland i sådana fall då ett interimistiskt beslut påkallas.

Exempelvis får enligt Konsumentverkets instruktion (1995:868) KO ansöka hos domstol utan att erbjuda tillfälle till yttrande, om det är ett brådskande fall eller om det finns andra särskilda skäl.

När ett utländskt organ vänder sig till svensk domstol med en talan om interimistiskt förbud för ett svenskt företag att fortsätta en pågående förment olaglighet i organets land, måste organet godta de här i landet gällande förvaltningsrättsliga principerna.

En viktig orsak till att artikelbestämmelsen infördes var att den öppnar möjlighet för det godkända organet i domstolslandet antingen att själv försöka få stopp på överträdelsen genom samråd med den berörde näringsidkaren eller att överlämna ärendet till en självregleringsinstans för skyndsamt avgörande.

I ett ärende av det slag det här blir fråga om är domstolen eller den ingripande myndigheten skyldig att bereda motparten tillfälle att yttra sig. Detta leder normalt till en samrådsliknande situation där motparten efter en mer eller mindre formell dialog frivilligt kan vidta rättelse. En sådan frivillig rättelse är vad man i direktivets artikel 5 velat uppnå genom samråd.

Med hänvisning till det anförda torde det knappast behövas en uttrycklig nationell regelmotsvarighet till direktivets artikel 5. Något förslag om detta lämnas därför inte.

5.7 Frågor om litis pendens m.m.

Genom den här föreslagna lagen har Marknadsdomstolen, Stockholms tingsrätt respektive Länsrätten i Stockholms län att pröva en talan av ett utländskt godkänt organ mot en näringsidkare i Sverige beträffande en överträdelse som har effekt på en marknad utanför Sveriges gränser. Hur förhåller sig det emellertid med behörigheten för en domstol i effektlandet, dvs. det godkända organet land, att befatta sig med ärendet?

Enligt direktivets artikel 7 skall direktivet inte utgöra hinder för medlemsstaterna att anta eller behålla i kraft bestämmelser som är utarbetade för att tillerkänna godkända organ och alla andra berörda personer mer vittgående rättigheter att väcka talan på nationell nivå. Härmed torde förstås att t.ex. KO kan väcka talan vid Marknadsdomstolen mot en utländsk näringsidkare som marknadsför sig påstått vilseledande mot svenska konsumenter. Inte heller på annan grund, vare sig den är EG-rättslig eller inte, torde det finnas något hinder mot en nationell domstol i det land vars kollektiva konsumentintressen träds för när av ett utländsk företags agerande att pröva en talan om detta företags ifrågasatta överträdelser.

Det är viktigt att svenska företrädare för konsumenters kollektiva intressen, alldeles oberoende av förbudsföreläggandedirektivet, fortsättningsvis skall kunna väcka talan i Sverige vid svensk domstol, som då liksom hittills kan pröva ärenden om utländska företags uppförande på den svenska konsumentmarknaden. Ett svenskt vitesföreläggande kan utgöra ett effektivt påtryckningsmedel mot ett utländskt företag även när detta saknar utmättningsbara tillgångar i Sverige, i varje fall om det rör sig om ett seriöst företag. Prövningen i effektlandet har dessutom en rad praktiska fördelar, såsom att det är destinationslandets domstolar som har de bästa förutsättningarna att bedöma de marknadsrättsliga frågorna på ett korrekt sätt, detta även om man till äventyrs skulle tillämpa domstolslandets kollektiva konsumenträtt. Huruvida en viss reklam är vilseledande eller inte kan exempelvis bero på nyanser i språket, vilka kan vara svåra att uppfatta för en domstol i företagets land. Prövningen i effektlandet har också vissa rent processuella fördelar, såsom att bevisningen normalt befinner sig i detta land och på detta lands språk.

Reglerna om jurisdiktion måste som alltid ses i sitt samspel med reglerna om erkännande och verkställighet av rättsliga avgöranden. Direktivet om förbudsföreläggande innehåller inga regler om erkännande och verkställighet. Direktivets handläggningsregler är dock till för att underlätta handläggningen av gränsöverskridande överträdelser. I enlighet med direktivet skall ju avgöranden kunna meddelas i domstolslandet. Det uppstår därmed

normalt inga verkställighetsproblem, eftersom domstolslandet i regel är identiskt med företagets land, dvs. det land där företaget sannolikt har utmättningsbara tillgångar.

Det finns för närvarande inte någon konvention eller EG-regelverk som skulle förplikta EU:s medlemsstater att erkänna och verkställa varandras marknadsrättsliga avgöranden. Bryssel- och Luganokonventionerna om domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område är normalt inte tillämpliga, eftersom marknadsrätten nästan undantagslöst anses böra hänföras till den offentliga rätten. Oavsett detta ger konventionerna inte någon uttalad domsrätt till effektlandets domstolar i fall där de kollektiva konsumentintressena i det landet träds för när.

Den omständigheten, att den kollektiva konsumenträtten inte behandlas på mellanstatlig nivå i form av konventioner och dylikt, medför att utländska mål och avgöranden saknar litispendensverkan här i riket. Skulle exempelvis en engelsk domstol i enlighet med förbudsföreläggandedirektivet pröva ett engelskt företags uppförande på den svenska konsumentmarknaden, så hindrar det i och för sig inte att en parallell eller efterföljande ny prövning av samma sak sker inför Marknadsdomstolen.

5.8 Svensk marknadsrätts tillämpning utom landet

Normalt är svenska marknadsrättsliga lagar inte uttryckligen begränsade i rummet till att gälla enbart i Sverige. Det beror sannolikt på att det betraktats som självklart att exempelvis marknadsföringslagen gäller endast inom landet, varför något förtydligande i lagtexten i detta avseende inte har ansetts nödvändigt. I förarbetena till den äldre marknadsföringslagen uttalades också att huvudsyftet med generalklausulen om otillbörlig marknadsföring i lagen var att sörja för att vissa normer

iakttas inom reklam och marknadsföring "på den svenska marknaden" (prop.1970:57 s.93).

Inte heller civilrättsliga lagar har några begränsningar i rummet. I detta fall anses dock, tvärtemot vad som får anses gälla beträffande offentligrättslig reglering, att svensk domstol i princip är oförhindrad att tillämpa den svenska lagen på förhållanden som är grunden för det civilrättsliga anspråket och prövningen och som har inträffat endast eller till övervägande del i ett annat land.

Frågan om marknadsföringslagen har en räckvidd utanför Sverige diskuterades i samband med 1991 års radorättsliga lagstiftning (prop. 1990/91:149 s.114 f.). Departementschefen slog fast att man av de nyssnämnda förarbetsuttalandena till den äldre marknadsföringslagen kunde dra en alldeles bestämd slutsats: generalklausulen i den dåvarande marknadsföringslagen var inte tillämplig på TV-reklam som inte kan tas emot i Sverige utan bara av TV-publiken i andra länder.

För att genomföra en nödvändig EES-anpassning av marknadsföringslagen i ljuset av bl.a. TV-direktivets krav föreslogs av Marknadsföringsutredningen att marknadsföringslagen skulle kompletteras med en ny bestämmelse av innebörd att lagen skulle tillämpas även på sådana televisionssändningar över satellit som kan tas emot endast i något annat land som är bundet av EES-avtalet (SOU 1992:49 s.76 f.). Förslaget följdes genom en komplettering av lagen. En motsvarande bestämmelse finns i gällande marknadsföringslag (2 § andra stycket).

Frågan är nu om det till följd av förbudsföreläggandedirektivet och det motsvarande nationella genomförandet av detta kan anses erforderligt att göra ett motsvarande klargörande som infördes i marknadsföringslagstiftningen på grund av en EES-anpassning i svensk rätt av TV-direktivets bestämmelser. Det kan till en början konstateras att ett sådant klargörande inte bör övervägas enbart beträffande marknadsföringslagen utan måste också omfatta de andra lagar som är aktuella i sammanhanget.

Den föreslagna ramlagen behandlar det särskilda förfarandet vid gränsöverskridande överträdelser och berör överhuvudtaget inte de svenska lagarnas territoriella räckvidd.

I avsaknad av uttryckliga begränsningar i själva lagen i fråga om dess tillämplighet i rummet ter det sig sannolikt, att en domstol i ljuset av direktivets främsta syfte kan komma att göra bedömningen att den svenska lagen skall tillämpas beträffande överträdelse som fått effekt endast i någon annan medlemsstat. Om det däremot i själva lagen anges att den gäller endast i Sverige, kan den givetvis inte tillämpas på överträdelse som begås i ett annat land.

Det ter sig också problematiskt att överblicka de konsekvenser som kan inträffa, om man i de berörda lagarna ger sig in på att klargöra att respektive lag gäller både i Sverige och utomlands.

Med hänsyn till det anförda synes övervägande skäl tala för att det i lagstiftningen inte bör anges något om den respektive lagens tillämplighet i rummet. Det får i stället förutsättas att domstolarna i ljuset av ramlagens speciella karaktär och syften kommer att tillämpa den nationella lagen extraterritoriellt när domstolen efter sitt val av tillämplig lag kommit fram till att lagen skall tillämpas beträffande sådana överträdelse av den som uteslutande ägt rum i något eller några andra av medlemsstaterna i Europeiska unionen.

5.9 Anmälan av godkända organ m.m.

I direktivets artikel 3 definieras de i effektlandet godkända organen som kan väcka talan mot ett företag i domstolslandet. Det rör sig om varje organ eller organisation som vederbörligen inrättats i enlighet med lagen i en medlemsstat och som har ett berättigat intresse av att säkerställa att man följer de bestämmelser som nationellt genomförts på grundval av de direktiv som finns i bilagan till förbudsföreläggandedirektivet. Som sådana organ anges "särskilt" ett eller flera oberoende offentliga organ med särskilt ansvar för att skydda kollektiva konsumentintressen och/eller organisationer vilkas syfte är att skydda sådana intressen.

Begränsningen till att organet skall ha ett särskilt ansvar för att skydda de kollektiva konsumentintressena (avser offentliga organ) eller ett syfte att skydda intressena (avser organisationer) torde utesluta att exempelvis företag eller företagarorganisationer kan tillerkännas status som godkänt organ. En annan begränsning är att det endast kan komma i fråga att godkänna organ som har inrättats i enlighet med lagen i en medlemsstat. Det betyder att världsomfattande organisationer med säte utanför EU inte kan bli godkända organ. En annan fråga beträffande företagarorganisationer och sistnämnda slag av organisationer är om domstolen ändå vill ge organisationen talerätt i ett enskilt fall. Detta torde knappast direktivet förhindra.

För svenskt vidkommande får övervägas vilka organ som lämpligen bör anmälas till kommissionen som godkända organ. Det räcker att endast sådana organ anmäls som har ekonomiska förutsättningar och realistiska möjligheter att både initiera och föra en process utomlands.

Det bör framhållas i sammanhanget att domstolen enligt vad som anges i artikel 4 p.1 behåller rätten att pröva om organets syfte berättigar att den vidtar åtgärder i ett speciellt fall (t.ex. huruvida fallet ryms inom en specialiserad konsumentsammanslutnings verksamhetsområde).

Vid kommissionens möte med nationella experter för diskussioner rörande direktivets genomförande aktualiserade kommissionen möjligheten för ett godkänt organ att ge ett godkänt organ i en annan medlemsstat i uppdrag att inlämna en begäran om förbudsföreläggande i den förstnämnda organets namn och för dess räkning. Det förutskickades under arbetet med direktivet att denna möjlighet skulle finnas, även om detta inte behövde komma till uttryck i direktivet. Anledningen till att möjligheten inte uttryckligen angavs i direktivet var främst att det kunde ifrågasättas om det var möjligt att utsträcka gemenskapens lagstiftning till att omfatta i det närmaste åligganden för privata organisationer.

I ljuset av att det är tveksamt av flera skäl, inte minst med hänsyn till kostnaderna, om en konsumentmyndighet eller konsumentorganisation är villig att engagera sig i en process om för-

budsföreläggande i en annan medlemsstat, förefaller det nyss nämnda ombudsförfarandet vara ett mer attraktivt alternativ. Svenska KO skulle t.ex. kunna vara rättegångsombud för en utländskt godkänt organ som för talan mot ett svenskt företag vid Marknadsdomstolen. I vad mån KO skulle kunna ge en utländsk organ i uppdrag att föra KO:s talan vid utländsk domstol kan endast bli aktuellt, om detta accepteras av det utländska organet. Förutsättningarna för en sådan acceptans torde vara större, om det utländska organet är en myndighet eller liknande. Det beror främst på att det sedan länge utvecklats väl fungerande former för samarbete i form av nätverk och liknande mellan berörda tillsynsmyndigheter från olika länder. Tanken är att sådana former av administrativt samarbete skall fördjupas inom EU.

Genomgående torde det inte vara några problem förknippade med att någon inom en godkänd privat organisation ges uppdraget att vara ett rättegångsombud.

Svensk lag torde under alla förhållanden inte hindra att ett svenskt godkänt organ kan föra talan för en motsvarande utländsk sådan som vill väcka talan här i riket. Det gäller också beträffande myndigheter, dock under förutsättning att saken ligger inom dessas kompetens. KO kan t.ex. inträda som rättegångsombud i en sak som gäller överträdelse av marknadsföringslagens bestämmelser. KO torde dock knappast kunna vara rättegångsombud i saker som rör överträdelser som är begångna i andra medlemsstater. KO:s kompetens är begränsad i detta fall till handläggning av ärenden med marknadsföringslagen som grund. Denna lag, som i sig inte torde ha extraterritoriell tillämpning (se avsnittet 6.7), kanske i ett fall som förevarande inte alls blir tillämplig, utan det kan i stället bli den utländska motsvarande lagen som skall tillämpas.

Det är för tidigt, åtminstone i samband med förevarande lagstiftningsärende, att kunna bedöma behovet av ett mer formaliserat förfarande med rättegångsombud eller liknande inom ramen för det system som förbudsföreläggandedirektivet ställer upp. Om utvecklingen pekar mot att ett sådant behov finns, får det senare övervägas vilka eventuella författningsändringar som bör

göras för att kunna åstadkomma att någon inom en myndighet skall kunna uppträda som rättegångsombud i de här aktuella sammanhangen. Det finns många oklara frågor att ta ställning till i samband med sådana eventuella överväganden, såsom frågor om rättegångsombudets befogenhet och behörighet, rättegångskostnader etc.

5.10 Författningsalternativ för genomförandet

Det har under de nordiska gemensamma överläggningarna diskuterats vad som skulle kunna vara den bästa lagtekniska utformningen vid genomförandet av direktivet. De alternativ som står till buds är ett genomförande genom en allmän processuell ramlag eller ändringar endast i de lagar som nationellt genomför de direktiv som finns angivna i bilagan till förbuds-föreläggandedirektivet. Finland överväger att ändra endast i de särskilda lagarna medan Danmark föredrar det förstnämnda alternativet med ramlag.

Alternativet att genomföra direktivet genom att komplettera de enskilda lagarna med vissa bestämmelser som rör förbuds-föreläggandedirektivet medför med nödvändighet att var och en av dessa lagar kommer att tillföras nya förfaranderegler som tar sikte på ganska speciella förhållanden. Det bör i princip undvikas att tynga ett flertal lagar med nya bestämmelser, om det kan säkerställas att direktivet blir genomfört på ett annat, smidigare sätt. En generellt verkande ramlag får anses vara ett smidigare instrument. Härtill kommer att de författningsbestämmelser som måste till för att genomföra direktivet har, som framgår av redovisningen i avsnittet 5, en mycket begränsad målgrupp, nämligen KO och Marknadsdomstolen i första hand.

På angivna skäl förordas i denna promemoria att en ramlag införs. Förslaget innebär att det införs en lag om talan om förbud för att skydda konsumenternas intressen över gränserna.

6 Behöver den lagstiftning som genomför konsumentskyddsdirektiven ändras?

6.1 Marknadsföringslagen m.m.

Som anförts ovan synes den svenska marknadsföringslagen inte behöva ändras för att vara anpassad till förbudsföreläggandedirektivet. Genom den särskilda ramlagen som en lex specialis får det anses bli möjligt att tillämpa marknadsföringslagens bestämmelser beträffande sådana överträdelser av dessa som uteslutande har verkan i en annan eller andra medlemsstater. Som anförts tidigare synes det därför inte behövas någon ny bestämmelse i lagen som klargör detta. Däremot torde de regler som styr KO:s och Marknadsdomstolens verksamhetsramar behöva ses över.

För att möjliggöra KO:s rättsliga agerande i en annan medlemsstat än Sverige får det övervägas regelkompletteringar, lämpligen inom ramen för Konsumentverkets instruktion.

I 1 § lagen (1970:417) om marknadsdomstol preciseras de svenska lagar som Marknadsdomstolen har att tillämpa. Som framgår av avsnittet 5.4. kan svenska domstolar ställas inför situationen att tillämpa främmande lag i vissa fall. Marknadsdomstols-

lagen bör därför ändras så att den ger utrymme för Marknadsdomstolen att tillämpa den främmande lag som motsvarar den svenska lag som skulle ha tillämpats i motsvarande fall.

Även Stockholms tingsrätt berörs av lagvalsfrågor. För tingsrätten finns dock ingen lagreglerad begränsning preciserad efter tillämplig svensk lag på det sätt som gäller för Marknadsdomstolen. Tingsrätten har i detta som i andra fall av lagkollision att i enlighet med den nationella internationella rätten ta ställning till och avgöra vilket lands lag som skall tillämpas i varje enskilt mål. Det synes därför inte behövas någon författningsändring vad gäller Stockholms tingsrätts möjligheter att tillämpa utländsk lag.

Ett självklart godkänt organ är KO. Det får övervägas om någon eller några konsumentorganisationer också bör vara godkända organ.

6.2 Konsumentkreditlagen

Som påpekats i avsnittet 4.3. är konsumentkreditlagen redan anpassad till förbuds föreläggandedirektivet vad gäller både det materiella innehållet och det sanktionssystem som krävs.

Även här är KO det organ som naturligen bör spela rollen som godkänt organ.

6.3 Radio- och TV-lagen

Beträffande de delar av 7 kap. radio- och TV-lagen som KO har tillsynsansvaret för kan hänvisas till vad som anförts i avsnittet 4.4.

I övriga relevanta delar av sjunde kapitlet åvilar tillsynen Granskningsnämnden för Radio och TV. Nämnden bör naturligen ges funktionen av godkänt organ inom sitt ansvarsområde. Det kan i teorin förhålla sig så att förbuds föreläggandedirektivet jämfört

med dagens situation torde erbjuda nämnden större och effektivare möjligheter att agera utomlands för att få stopp på överträdelser därifrån som kränker de intressen här i landet som nämnden har att värna. Det är en annan sak om detta i praktiken kan leda till någon förändring i förhållande till vad som nu gäller. För att möjliggöra ett sådant agerande i en annan medlemsstat bör nämnden ges ett nödvändigt bemyndigande, lämpligen i nämndens instruktion.

Det bör noteras att när talan väcks endast mot ett programföretag för överträdelse av radiorättsliga regler så gäller TV-direktivets s.k. sändarlandsprincip, dvs. sändarlandets radio-rättsliga regler skall tillämpas. I fråga om ingripanden med stöd av marknadsföringslagstiftning mot en annonsör som sänder satellit-reklam via en utländsk TV-kanal, som är destinerad till och avsedd för konsumenter i en annan medlemsstat, är däremot ingripanden möjliga med åberopande av de marknadsföringsrättsliga reglerna i effektlandet (se Marknadsdomstolens avgöranden MD 1998:17 och 2000:4).

Ett godkänt organ bör ha möjlighet att själv kunna utfärda ett föreläggande vid vite eller begära ett sådant hos domstol. Granskningsnämnden för Radio och TV har i praktiken inte en sådan möjlighet att utfärda vitesförelägganden. Däremot är det möjligt att ålägga en svensk näringsidkare en särskild avgift vid överträdelser med verkan uteslutande eller till övervägande del utomlands i samma omfattning som nu gäller vid överträdelser med verkan i eller helt inom landet. Denna sanktion får anses vara tillräcklig för att uppnå förbuds-föreläggandedirektivets syfte i detta fall.

6.4 Paketreselagen

Marknadsföringslagens tillsyns- och sanktionssystem är tillämpligt vid överträdelser av paketreselagens bestämmelser som skyddar konsumenternas kollektiva intressen. Det betyder att KO även här bör fungera som godkänt organ.

Resegarantilagen omfattar enbart paketresor som marknadsförs på den svenska marknaden. Härav följer att skyldigheten att ställa säkerhet inte omfattar sådana paketresor som marknadsförs utomlands. I betänkandet (SOU 1999:140) Ett nytt resegarantisystem föreslås en ny resegarantilag med bl.a. en uttrycklig bestämmelse om gränserna för den nya lagens tillämplighet i rummet i överensstämmelse med det rådande synsättet i detta avseende (se närmare betänkandet s.165). I en situation då ett utländskt godkänt organ inleder en rättssak här i riket på grund av att en svensk researrangör, med hemvist här men med verksamhet i och marknadsföring till konsumenter uteslutande i organets land, är eller kan befaras hamna på obestånd aktualiseras i första hand två situationer som bör klarläggas.

Först bör bestämmas vilket organ det är som skall pröva ärendet om de utländska konsumenternas återbetalningskrav. Därefter bör diskuteras vilken nationell lag som bör vara tillämplig. Varken resegarantinämnden, som prövar ärenden om ianspråktagande av säkerhet enligt resegarantilagen, eller tillsynsmyndigheten enligt denna lag, Kammarkollegiet, torde kunna fungera som prövningsinstans med tanke på lagens begränsade territoriella räckvidd. Någon annan lämpligt organ förefaller inte att finnas. Resegarantilagsutredningen har föreslagit nya bestämmelser som i flera hänseenden förändrar det nuvarande systemet. Den nya resegarantilagen bör enligt utredningens förslag träda i kraft den 1 januari 2001. I samband med arbetet med utredningens förslag bör lämpligen övervägas vilket organ som skall vara det som enligt förbudsföreläggandedirektivet skall vara prövande domstol eller

administrativ myndighet. Detsamma bör ske när det gäller att utse ett godkänt organ på området.

Den andra frågan gäller vilket lands lag som kan tillämpas vid beslut om kompensation till utländska resenärer. Eftersom resegarantilagen endast gäller vid marknadsföring eller försäljning i Sverige, torde den enda lagstiftning som kan tillämpas vara den andra medlemsstatens lag.

6.5 Läkemedelslagen

I renodlade marknadsföringsfrågor har Konsumentverket/KO tillsynsansvaret beträffande överträdelser av marknadsföringslagen och radio- och TV-lagen. I fråga om läkemedelsinformation och sådan information som utgör ett led i marknadsföring är Läkemedelsverket tillsynsmyndighet. Någon helt klar åtskillnad mellan KO:s och Läkemedelsverkets ansvarsområden för hantering av överträdelser som gäller vilseledande eller otillbörlig läkemedelsmarknadsföring kan knappast anses föreligga. Det synes inte heller ha varit avsikten att åstadkomma en sådan rågång när gränsdragningen aktualiserades i samband med tillkomsten av läkemedelslagen.

Det anförda leder till bedömningen att det skulle kunna finnas två godkända organ här, KO och Läkemedelsverket, samt tre olika slags domstolar, nämligen Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen, å ena sidan, och allmän förvaltningsdomstol, å andra sidan. I detta sammanhang bör förenklingar eftersträvas. Det kan lämpligen ske genom att endast KO utses till godkänt organ och att som prövningsinstanser väljs endast Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen.

Vad sedan gäller de mer specificerade inskränkningar i rätten att vid marknadsföring lämna information om vissa läkemedel som

föreskrivs i det aktuella direktivet kommenterades dessa i förarbetena till läkemedelslagen (prop.1991/92:107 s. 58 - 59 och 105 - 106). Läkemedelsutredningen hade nämligen föreslagit att information skulle få lämnas endast om godkända läkemedel och få avse endast godkända användningsområden och doseringar. Under remissbehandlingen av utredningens förslag hade det dessutom väckts frågan om inte rätten att i marknadsföringssammanhang lämna information till allmänheten borde inskränkas till receptfria läkemedel. I propositionen hänvisades till att de anförda inskränkningarna i rätten att ge produktinformation hade en motsvarighet i branschens interna regler, dvs. LIF:s "Regler för läkemedelsinformation mm". Att införa bestämmelser om inskränkningar i rätten att ge produktinformation ansågs för övrigt inte böra införas i lag utan att ett uttryckligt undantag infördes i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen med förebild i de bestämmelser som gäller enligt 1 kap. 9 § tryckfrihetsförordningen.

Nämnden för bedömning av läkemedelsinformation (NBL) är ett partsammansatt organ (självregleringsinstans) som kan uppmana läkemedelsmarknadsförare att upphöra med viss marknadsföring som strider mot branschens regler. Några andra sanktioner än utdömande av avgift till NBL finns inte, om överträdelsen fortsätter trots NBL:s rekommendation att upphöra med den.

NBL kan i enlighet med förbudsföreläggandedirektivets krav inte fungera som prövande organ i samband med att ett utländskt godkänt organ för talan här i landet mot ett svenskt företag som lämnar felaktig information vid försäljning och marknadsföring i det godkända organets land. Det får övervägas vilken domstol det bör vara som skall pröva en sådan här talan.

Man kan också tänka sig en ordning som innebär att det förmedlande svenska godkända organet antingen själv eller via förmedling till NBL för snabbhandläggning försöker få det svenska företaget att frivilligt rätta sig, vilket om näringsidkaren gör detta leder till att talan vid domstol inte behöver anhängiggöras. Det bör dock erinras om att direktivet anger att det gäller en yttersta tidsfrist för sådant föregående samråd eller två veckor. Om

överträdelsen inte upphör inom denna tid, får det utländska godkända organet väcka talan om förbudsföreläggande utan ytterligare dröjsmål. Och sådan talan måste kunna väckas vid domstol.

6.6 Avtalsvillkorslagen

Förbudsföreläggandedirektivets mekanism kan utan vidare komma till användning vid överträdelser av bestämmelserna i lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Det betyder att KO bör vara godkänt organ och Marknadsdomstolen beslutande domstol. Det får vidare övervägas om det kan bli aktuellt att utse även en konsumentorganisation som godkänt organ.

6.7 Lagen om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende

Marknadsföringslagens tillsyns- och sanktionssystem är tillämpligt vid överträdelser av lagens bestämmelser som skyddar konsumenternas kollektiva intressen. KO bör därför vara det godkända organet. Marknadsdomstolen kommer att bli den domstol som prövar förbudsföreläggandet.

6.8 Lagen om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal

Förslag till en ny lag om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal lämnas i propositionen 1999/2000:89. En närmare redovisning av de i detta sammanhang relevanta lagbestämmelserna finns i avsnittet 4.9.

De med hänsyn till att förbudsföreläggandedirektivet relevanta bestämmelserna i den nya lagen till sitt innehåll följer samma mönster som innehållet i de förut redovisade lagarna, dvs. det rör sig till övervägande del om bestämmelser med krav på lämnande av information i olika hänseenden. I samband med handläggningen av förbudsförelägganden i syfte att framtvinga den erforderliga informationen sker på sedvanligt sätt en koppling till marknadsföringslagen. Det betyder att KO och Marknadsdomstolen kommer att spela sina roller här.

6.9 Konsumentköplagen

Konsumentköplagen kommer att behöva ses över till följd av ett nytt direktiv (se närmare avsnittet 4.10). Aktuella bestämmelser i direktivet som är av kollektiv natur och som måste få nationella motsvarigheter avser vissa informationskrav som näringsidkaren måste uppfylla när denne erbjuder en kommersiell garanti. Det är sannolikt att de nationella bestämmelser som genomför direktivets regler i nämnda avseenden bäst hör hemma i konsumentköplagen. När det uppkommer överträdelser av dessa bestämmelser är det troligt att man förordar att överträdelserna även i detta sammanhang kommer att handläggas enligt den ordning som gäller för marknadsföringslagen.

6.10 En ny lag till följd av ett eventuellt senare antaget direktiv om elektronisk handel?

Direktivförslaget om elektronisk handel (se avsnittet 4.11) innehåller flera bestämmelser som har den kollektiva karaktären till skydd för konsumenternas intressen.

Direktivet väntas bli antaget under första hälften av år 2000. I Sverige förbereds tillsättandet av en arbetsgrupp inom Regeringskansliet som skall utreda vilka lagstiftningsbehov som kan föreligga. Det är utan tvekan så att en hel del av direktivets bestämmelser är av marknadsrättslig natur som måste få motsvarigheter i medlemsländernas lagstiftning. Direktivet är i flera avseenden av totalharmoniseringskaraktär, vilket gör det nödvändigt med nationellt genomförande i nära anslutning till själva direktivtexten. Många direktivbestämmelser som reglerar informationskrav är dock av minimikaraktär, vilket gör det möjligt för medlemsstaterna att införa ytterligare krav på information under förutsättning att kraven är proportionerliga och inte diskriminerande enligt EG-fördragets regler.

En del direktivregler med materiella regler om säljfrämjande åtgärder m.m. kommer endast att gälla för handeln på Internet eller motsvarande. I många fall saknas motsvarande harmoniserande regler vid marknadsföring och försäljning via andra media. Det kan i vissa fall leda till att det behövs nationella bestämmelser uteslutande för aktiviteter på Internet.

Den fortsatta beredningen av det lagstiftningsärende som föranleds av det kommande e-handelsdirektivet får utvisa hur direktivet skall genomföras i svensk rätt och hur förbudsföreläggandedirektivets mekanism kan återspeglas i sammanhanget.

7 Kostnader

Genomförandet av förbudsföreläggandedirektivets mekanism på det nationella planet för otvivelaktigt i teorin med sig en utökad ärendehantering hos myndigheter och domstolar. Det gäller i första hand för KO och Marknadsdomstolen, eftersom andra instanser som kan beröras (till följd av en tillämpning av denna mekanism inom ramen för delar av radio- och TV-lagen samt läkemedelslagen) knappast kommer att påverkas annat än i sällsynta undantagsfall. Det kan därmed leda till ökade kostnader för KO och Marknadsdomstolen. Hur stora kostnadsökningarna i praktiken kan beräknas bli är inte möjligt att uppskatta. Det är givetvis i första hand avhängigt av i vilken omfattning den nya mekanismen kommer att utnyttjas.

Kostnadsökningarna skall tas inom myndigheternas och domstolarnas befintliga ramar.

8 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2001, vilket är den dag direktivet senast skall vara genomfört i medlemsstaterna.

9 Författningskommentarer

9.1 Förslag till lag om talan om förbud för att skydda konsumenternas intressen över gränserna

1 §

Denna lag tillämpas i fråga om överträdelser av bestämmelser, som genomför de direktiv som anges i en bilaga till Europaparlamentets och rådets direktiv 98/27/EG om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen.

Lagen tillämpas dock endast i fråga om överträdelser av bestämmelser till skydd för konsumenternas intressen som begås av en näringsidkare i en medlemsstat i Europeiska unionen men har effekt i en annan medlemsstat.

I första stycket anges lagens tillämpningsområde. För närmare redovisning av omfattningen av de överträdelser för vilka lagen skall tillämpas hänvisas till den allmänna motiveringen i avsnittet 5.2.

I andra stycket preciseras närmare i vilken situation lagen skall tillämpas när det gäller överträdelser. Det skall vara fråga om överträdelser av bestämmelser som finns till skydd för konsumenternas kollektiva intressen och som har sitt ursprung här men får sin verkan i en annan medlemsstat.

Beträffande frågan vad som skall hänföras till det kollektiva skyddsintresset hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnittet 3).

2 §

Varje sådan myndighet eller organisation i en annan medlemsstat som enligt en av Europeiska kommissionen upprättad och i Europeiska gemenskapernas officiella tidning publicerad förteckning är godkänd för att väcka talan som avses i denna lag, har rätt att vid överträdelse av sådana bestämmelser som avses i 1 § väcka talan i Sverige.

Enligt denna bestämmelse ges utländska organ rätt att föra talan vid svensk domstol. Godkända organ skall anmälas av respektive medlemsstat till kommissionen för publicering i EGT. Ett publicerat organ har rättskapacitet till dess motsatsen publiceras.

3 §

Talan skall väckas vid

- 1. Marknadsdomstolen i fråga om förbudsföreläggande,*
- 2. Stockholms tingsrätt i fråga om marknadsstörningsavgift,*
- 3. Länsrätten i Stockholm län i fråga om sådan särskild avgift som avses i radio- och TV-lagen (1996:844),*
- 4. tingsrätt som är behörig enligt 10 kap. rättegångsbalken eller vid Stockholms tingsrätt i fråga om utdömande av vite.*

Marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas på förfaranden i Marknadsdomstolen och Stockholms tingsrätt medan radio- och TV-lagen (1996:844) tillämpas på förfaranden vid Länsrätten i Stockholms län.

I första stycket anges vid viken domstol talan får väckas.

Av andra stycket framgår att svensk domstol endast har att tillämpa svenska bestämmelser i fråga om vitesförbud eller annan sanktion. Att domstolen vid övervägande om en påstådd åtgärd skall anses utgöra en överträdelse av en bestämmelse som genomför ett sådant konsumentskyddsdirektiv som det är fråga om, får bära bedömningen med beaktande av främmande rätt framgår av 1

§ första stycket 7 förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

9.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

1 §

Marknadsdomstolen handlägger mål enligt

1. konkurrenslagen (1993:20),
2. marknadsföringslagen (1994:450),
3. lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden,
4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. produktsäkerhetslagen (1988:1604),
6. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling,
7. *de författningsbestämmelser i andra medlemsstater i Europeiska unionen som kan tillämpas vid bedömningen av en överträdelse när ett utländskt organ för talan enligt lagen (2000:XXX) om talan om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen över gränserna.*

Bestämmelserna i 14, 15 och 16 - 22 §§ tillämpas inte i mål enligt konkurrenslagen (1993:20) eller marknadsföringslagen (1995:450). I mål enligt marknadsföringslagen tillämpas inte heller 13 a §. I stället gäller vad som föreskrivs i dessa lagar.

Enligt den *nya sista punkten i första stycket* ges Marknadsdomstolen behörighet att tillämpa även främmande rätt som en följd av förfarandet enligt ramlagen. Det är bara vad avser bedömningen av överträdelsen som främmande rätt tillämpas. På själva förfarandet vid förbudsföreläggande och utdömande och ev

av vite tillämpas svensk rätt. För beskrivning av skälen för detta tillägg hänvisas till avsnittet 5.4.

Förbudsföreläggandedirektivet

**EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV
98/27/EG
av den 19 maj 1998
om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas
intressen**

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS
RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska
gemenskapen, särskilt artikel 100a i detta,

med beaktande av kommissionens förslag⁴,

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande⁵,

i enlighet med det i artikel 189b i fördraget angivna förfarandet⁶,
och

med beaktande av följande:

⁴ EGT C 107, 13.4.1996, s. 3 och EGT C 80, 13.3.1997, s. 10.

⁵ EGT C 30, 30.1.1997, s. 112.

⁶ Europaparlamentets yttrande av den 14 november 1996 (EGT C 362, 2.12.1996, s. 236). Rådets gemensamma ståndpunkt av den 30 oktober 1997 (EGT C 389, 22.12.1997, s. 51) och Europaparlamentets beslut av den 12 mars 1998 (EGT C 104, 6.4.1998). Rådets beslut av den 23 april 1998.

- (1) I vissa direktiv, som anges i förteckningen i bilagan till detta direktiv, föreskrivs bestämmelser om skydd för konsumenternas intressen.
- (2) Med de mekanismer som nu finns på såväl nationell nivå som på gemenskapsnivå för att säkerställa att dessa direktiv följs, är det inte alltid möjligt att få överträdelser som skadar konsumenternas kollektiva intressen att upphöra i rätt tid. Kollektiva intressen är sådana intressen som inte innefattar kumulering av enskildas intressen, vilka enskilda har skadats genom en överträdelse. Detta påverkar inte talan som väcks av enskilda, som har skadats genom en överträdelse.
- (3) När det gäller direktivets syfte att få sådan verksamhet som är olaglig enligt de nationella bestämmelserna att upphöra, kan verkningarna av nationella åtgärder för att införa de ovannämnda direktiven, inklusive sådana skyddsåtgärder som går utöver den nivå som krävs i de direktiven, motverkas, under förutsättning att de är förenliga med fördraget och tillåtliga enligt de direktiven, om verksamheten får effekt i en annan medlemsstat än den i vilken den har sitt ursprung.
- (4) Dessa svårigheter kan splittra en väl fungerande inre marknad, eftersom de innebär att det är tillräckligt att flytta källan till en olaglig verksamhet till ett annat land för att förlägga den utom räckhåll för alla rättsliga åtgärder och detta utgör en snedvridning av konkurrensen.
- (5) Dessa svårigheter kommer sannolikt att minska konsumenternas förtroende för den inre marknaden och kan komma att begränsa handlingsutrymmet för organisationer, som företräder konsumenternas kollektiva intressen, eller oberoende offentliga organ, som är ansvariga för att skydda konsumenternas kollektiva intressen, när dessa påverkas

negativt av verksamhet som innebär att gemenskapsrätten överträds.

- (6) Eftersom sådan verksamhet ofta sträcker sig bortom medlemsstaternas gränser, brådskar det att genomföra en viss tillnärmning av de nationella bestämmelser som är utarbetade för att få ovannämnda olagliga verksamhet att upphöra, oavsett i vilket land den olagliga verksamheten har fått effekt. Med avseende på behörighet skall detta inte påverka den internationella privaträttens regler eller mellan medlemsstaterna gällande konventioner, varvid hänsyn skall tas till de allmänna skyldigheter för medlemsstaterna som härrör från fördraget, särskilt dem som har samband med att den inre marknaden fungerar väl.
- (7) Syftet med den tänkta åtgärden kan endast uppnås av gemenskapen och det åligger följaktligen gemenskapen att vidta åtgärder.
- (8) I enlighet med artikel 3b tredje stycket i fördraget åligger det gemenskapen att inte vidta någon åtgärd som går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå målen i fördraget. I överensstämmelse med den artikeln måste särdragen hos de nationella rättsordningarna beaktas i så stor utsträckning som bara är möjligt genom att medlemsstaterna tillåts att fritt välja mellan olika alternativ, som har samma verkan. De domstolar eller administrativa myndigheter som är behöriga att fatta beslut i de förfaranden som avses i artikel 2 i detta direktiv bör ha rätt att granska verkningarna av tidigare beslut.
- (9) Ett alternativ bör bestå i att ett eller flera oberoende offentliga organ, med särskilt ansvar för att skydda konsumenternas kollektiva intressen, utövar rätten till talan i frågor som framläggs i detta direktiv. Ett annat alternativ bör sörja för att organisationer, vilkas ändamål är att skydda konsumenternas kollektiva intressen, utövar dessa rättig-

heter i enlighet med de kriterier som föreskrivs i nationell lag.

- (10) Medlemsstaterna bör kunna välja mellan eller kombinera båda dessa alternativ när de på nationell nivå utser de organ och/eller organisationer som skall vara behöriga för ändamålen i detta direktiv.
- (11) För överträdelser inom gemenskapen bör principen om ömsesidigt erkännande tillämpas på dessa organ och/eller organisationer. Medlemsstaterna bör på begäran av sina nationella inrättningar meddela kommissionen namn och syfte avseende de nationella inrättningar som är godkända för att väcka talan i deras eget land enligt bestämmelserna i detta direktiv.
- (12) Det är kommissionens sak att i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning* offentliggöra en förteckning över dessa godkända inrättningar. Till dess att ett meddelande om motsatsen offentliggörs, anses en godkänd inrättning ha rättskapacitet om dess namn ingår i den förteckningen.
- (13) Medlemsstaterna bör kunna kräva att den part som avser att ansöka om förbudsföreläggande på förhand samråder med svaranden, så att denne får möjlighet att upphöra med den omtvistade överträdelsen. Medlemsstaten bör kunna kräva att detta föregående samråd sker tillsammans med ett oberoende offentligt organ, som utses av dessa medlemsstater.
- (14) Om medlemsstaterna har bestämt att föregående samråd skall äga rum bör en frist om två veckor sättas ut från det att begäran om samråd tagits emot, och om överträdelsen inte har upphört inom fristen får sökanden väcka talan hos den behöriga domstolen eller administrativa myndigheten utan ytterligare dröjsmål.

- (15) Det är lämpligt att kommissionen framlägger en rapport om hur detta direktiv fungerar och särskilt om dess tillämpningsområde och om verkan av föregående samråd.
- (16) Tillämpningen av detta direktiv bör inte påverka tillämpningen av gemenskapens konkurrensregler.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Tillämpningsområde

- 1. Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra när det gäller åtgärder för förbudsföreläggande enligt artikel 2 för skydd för de kollektiva konsumentintressen som omfattas av de direktiv som anges i förteckningen i bilagan för att säkerställa att den inre marknaden fungerar väl.
- 2. Med överträdelse avses i detta direktiv varje handling som strider mot de direktiv som anges i förteckningen i bilagan, så som de införlivats i medlemsstaternas nationella rättsordningar, och som skadar de kollektiva intressen som avses i punkt 1.

Artikel 2

Åtgärder för förbudsföreläggande

- 1. Medlemsstaterna skall utse de domstolar eller administrativa myndigheter som skall vara behöriga att besluta vid förfaranden som inleds av sådana godkända inrättningar som avses i artikel 3 om att

- a) så snart som möjligt, och där det är lämpligt inom ramen för ett förenklat förfarande, meddela föreläggande om upphörande av eller förbud mot varje överträdelse,
- b) där det är lämpligt vidta åtgärder som att offentliggöra beslutet, helt eller delvis och på sätt som bedöms som lämpligt, och/eller offentliggöra ett beriktigande i syfte att undanröja fortsatta verkningar av överträdelsen,
- c) i den mån rättsordningen i den berörda medlemsstaten tillåter, ålägga svaranden, om han är tappande part, att till statskassan eller annan mottagare som utses i eller enligt nationell lagstiftning betala dagsböter eller andra böter, som föreskrivs i nationell lagstiftning, om han underlåter att rätta sig efter beslutet inom en frist som domstolar eller administrativa myndigheter bestämmer för att säkerställa att besluten följs

2. Detta direktiv skall inte påverka internationell-privaträttsliga regler med avseende på tillämplig lag och leder således normalt till tillämpning av antingen lagen i den medlemsstat där överträdelsen har sitt ursprung eller lagen i den medlemsstat där överträdelsen får effekt.

Artikel 3

Inrättningar som kan föra talan

Med *godkänd inrättning* avses i detta direktiv varje organ eller organisation som vederbörligen inrättas i enlighet med lagen i en medlemsstat och som har ett berättigat intresse av att säkerställa att de bestämmelser som avses i artikel 1 följs, särskilt

- a) ett eller flera oberoende offentliga organ, med särskilt ansvar för att skydda de intressen som avses i artikel 1 i medlemsstater där sådana organ finns, och/eller

- b) organisationer vilkas syfte är att skydda de intressen som avses i artikel 1, i enlighet med de kriterier som föreskrivs i deras nationella lag.

Artikel 4

Överträdelser inom gemenskapen

1. Varje medlemsstat skall, om en överträdelse har sitt ursprung i den medlemsstaten, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att varje godkänd inrättning från en annan medlemsstat, där de intressen som skyddas av den godkända inrättningen påverkas av överträdelsen, får ansöka hos den domstol eller den administrativa myndighet som avses i artikel 2 mot uppvisande av den förteckning som nämns i punkt 3. Domstolarna eller de administrativa myndigheterna skall godta denna förteckning som bevis på den godkända inrättningens rättskapacitet utan att deras rätt att pröva om den godkända inrättningens syfte berättigar att den vidtar åtgärder i ett bestämt fall påverkas.

2. För överträdelser inom gemenskapen, och utan att det påverkar de rättigheter som andra inrättningar har enligt nationell lagstiftning, skall medlemsstaterna på begäran av sina godkända inrättningar meddela kommissionen att dessa inrättningar är godkända för att väcka talan enligt artikel 2. Medlemsstaterna skall underrätta kommissionen om dessa godkända inrättnings namn och syfte.

3. Kommissionen skall utarbeta en förteckning över de godkända inrättningar som avses i punkt 2 med angivande av deras syfte. Denna förteckning skall offentliggöras i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*; ändringar i denna förteckning skall offentliggöras utan dröjsmål och den med nya uppgifter kompletterade förteckningen skall offentliggöras var sjätte månad.

*Artikel 5***Föregående samråd**

1. Medlemsstaterna får införa eller behålla i kraft bestämmelser enligt vilka den part som avser att ansöka om förbudsföreläggande kan inleda detta förfarande först efter att ha försökt att få överträdelsen att upphöra genom samråd med antingen svaranden eller både med svaranden och en sådan godkänd inrättning som avses i artikel 3 a i den medlemsstat där förbudsföreläggande söks. Det är medlemsstaten som skall avgöra, om den part som ansöker om förbudsföreläggande måste samråda med den godkända inrättningen. Om överträdelsen inte upphör inom två veckor efter det att begäran om samråd har mottagits, får den berörda parten väcka talan om förbudsföreläggande utan ytterligare dröjsmål.

2. De regler för föregående samråd som antas av medlemsstaterna skall anmälas till kommissionen och offentliggöras i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*.

*Artikel 6***Rapporter**

1. Vart tredje år och första gången senast fem år efter detta direktivs ikraftträdande skall kommissionen till Europaparlamentet och rådet överlämna en rapport om tillämpningen av detta direktiv.

2. Kommissionen skall i sin första rapport särskilt granska

- detta direktivs tillämpningsområde i förhållande till skyddet för kollektiva intressen för personer som är verksamma inom handel, industri, hantverk eller fria yrken,
- detta direktivs tillämpningsområde som det stadgas i de direktiv som ingår i förteckningen i bilagan,

- om det föregående samrådet i artikel 5 har bidragit till ett effektivt konsumentskydd.

Där det är lämpligt skall denna rapport åtföljas av förslag som syftar till att ändra detta direktiv.

Artikel 7

Bestämmelser om mer omfattande åtgärder

Detta direktiv skall inte utgöra hinder för medlemsstaterna att anta eller behålla i kraft bestämmelser som är utarbetade för att tillerkänna godkända inrättningar och alla andra berörda personer mer vittgående rättigheter att väcka talan på nationell nivå.

Artikel 8

Genomförande

1. Medlemsstaterna skall senast 30 månader efter detta direktivs ikraftträdande sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser skall de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texten till de bestämmelser i nationell lag som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

*Artikel 9***Ikraftträdande**

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.

*Artikel 10***Adressater**

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdad i Bryssel den 19 maj 1998.

På Europaparlamentets vägnar

På rådets vägnar

J.M. GIL-ROBLES

G. BROWN

Ordförande

Ordförande

*BILAGA*FÖRTECKNING ÖVER DIREKTIV SOM OMFATTAS AV
ARTIKEL 1⁷

- 1) Rådets direktiv 84/450/EEG av den 10 september 1984 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om vilseledande reklam (EGT L 250, 19.9.1984, s. 17).
- 2) Rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, 31.12.1985, s. 31).
- 3) Rådets direktiv 87/102/EEG av den 22 december 1986 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (EGT L 42, 12.2.1987, s. 48), senast ändrat genom direktiv 98/7/EG (EGT L 101, 1.4.1998, s. 17).
- 4) Rådets direktiv 89/552/EEG av den 3 oktober 1989 om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television: Artiklarna 10-21 (EGT L 298, 17.10.1989, s. 23), i dess lydelse enligt direktiv 97/36/EG (EGT L 202, 30.7.1997, s. 60).
- 5) Rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang. (EGT L 158, 23.6.1990, s. 59).
- 6) Rådets direktiv 92/28/EEG av den 31 mars 1992 om marknadsföring av humanläkemedel (EGT L 113, 30.4.1992, s. 13).

⁷ Direktiv nr 1, 6, 7 och 9 innehåller särskilda bestämmelser om förbudsföreläggande.

- 7) Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 21.4.1993, s. 29).
 - 8) Europaparlamentets och rådets direktiv 94/47/EG av den 26 oktober 1994 om skydd för köparna vad avser vissa aspekter i avtal om nyttjanderätten till fast egendom på tidsdelningsbasis (EGT L 280, 29.10.1994, s. 83).
 - 9) Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (EGT L 144, 4.6.1997, s. 19).
-